

II RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 98 (1).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 29. aprillil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 92 Riigikogu liiget.
Walitsuse looshis: Riigiwanem **F. Akel**, kohtuminister **R. Gabrel**, siseminister **Th. Rõuk**, põllutööminister **A. Kerem**, sõjaminister **O. Amberg**, teedeminister **K. Kark**, haridusminister **H. Rahamägi**, riigisekretäär **K. Terras**.

Wälisesitajate looshis: Soome saadik Eestis dr. **R. Holsti**, Soome kaubandus-tööstusminister **Hj. Procopé**, Soome põllumajanduslik esitaja **K. Collan**, Eesti saadik Soomes **A. Hellat**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse wastamine Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise peale ametiühisuste ruumide sulgumise asjus.

2. Wabariigi Walitsuse wastamine Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei ja iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühmade arupärimise peale 229 töölisühisuse sulgumise asjus.

3. Seaduseelnõu eraadwokaatide kohta — üldkommissjoni ettepanek.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson**.

4. Kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiwa seaduse ühistamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman**.

5. Perekonnanimede panemise ja muutmise seaduseelnõu — üldkommissjoni ettepanek.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson**.

6. Narwa linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand**.

7. Tuletõrje seadus — üldkommissjoni ettepanek.

Üldkommissjoni aruandja **M. Juhkam**.

8. Nuhtlusseaduse § 58² muutmisseadus — üldkommissjoni ettepanek.

Üldkommissjoni aruandja **A. Rei**.

9. Seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettewõtetes — töökaitse komisjoni ettepanek.

Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson**.

10. Rahukogu kinnitusosakonna kantseleimaksu seadus — üldkommissjoni ettepanek.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson**.

11. Riigile ülewõetud waranduste ülesleidmise eest maksetawa tasu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman**.

12. Wäljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg**.

13. Soowiawaldused riigi 1924 a. eelarwe puhul.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, wahepeal abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-täiendamine.** ma: Awan Riigikogu koosoleku ja ühes sellega Riigikogu IV istungjärgu.

Päewakorra kohta on tehtud ettepanek wõtta esimeseks punktiks komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Seega on päewakord kindlaks määratud. Sõna on sekretääril teadaandmiseks.

2. Teadaandmine Sekretäär **O. muudatuste kohta** **Köster:** Tagasi on astunud Riigikogust **Riigikogu koosseisus.** 25. aprillil 1924 a.

Wõru-Walga-Petseri walimisringkonna töörahwa ühise wäärinna nimekirja järele walitud **Juhan Must** ja **Eduard Kingsepp**, asemele kutsutud sama nimekirja järele **Eduard Peterson** ja **Aleksander Liiber**.

3. Teadaandmine E. Peterson'i ühinemise kohta Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühmaga.

ma. Toompeal, 29. aprillil 1924 a. Eduard Peterson.“

„Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühm teatab sellega, et Riigikogu liige Eduard Peterson on rühma liikmeks vastu võetud.

E. s.-d. t. p. Riigikogu rühma abiesimees: L. Johanson.

Sekretäär J. Woiman.

Tallinnas, 29. aprillil 1924 a.“

4. Teadaandmine terwitustelegrammi kohta.

Lõpuks on teatada, et Riigikogule on tulnud terwitustelegramm II diivi poolt.

5. Komisjonide täiendavad wallimised.

Juhataja **K. Wirma**: Kirjalikult on ettepanek tehtud omavalitsuse komisjoni wallida Riigikogu liikme Chr. Arro asemele Riigikogu liige K. Einbund. (Häälatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Einbund omawalitsuse komisjoni wallitud.

6. Wabariigi Wallitsuse wastamine Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise peale ametiühisuste ruumide sulgumise asjus.

Siseminister **Th. Rõuk**: Wäga austatud härrad Riigikogu liikmed! Käesolewa arupärimise põhjuseks on olnud kolme ruumi pitseerimine. Kaks Tallinnas — Wabaduspuiestee nr. 4 ja Waksalipuiestee nr. 8 — ja Pärnus, Kuninga tänaw nr. 18. Kaks esimest on sulatud sellekohase kaitsepolitsei määruse järele 30-st jaanuarist s. a., kuna wiimane kaitsepolitsei määruse järele 29-st jaanuarist. On täiesti õige, nagu seda arupäriminegi tähendab, et ühisuse ruumide kinnipitseerimine ja sulgumine õige tuntawalt takistab ühisuse tegewust ja et sellega puudutatakse kodanikkude põhiõigust. Sellepärast on ka arusaadaw, et selle abinõuga äärmiselt ettewaatlakult peab talitama. Arupärimises on tähendatud kriminaal-kohtupida-

mise §§ 258 ja 1035, märgiga 11 kohta, et need paragrahwid, kui sarnased, üldse ruumide kinnipitseerimisest ei räägi. Tõesti, § 258 ei räägi sellest midagi. Kuid edasi, kui meie sama kriminaal-kohtupidamise seaduse § 373 waatame, siis on seal otsekohe pitseerimisest jutt. Kohtu-uuriija wõi tema asemel tegutsew politsei on õigustatud ühte ehk teist ruumi pitseerima, kui koha peal leitud asitõendusi sealt ruumist eraldada ei wõi, wõi neid wälja wiia ei saa. Peab ütleva, et kriminaalprotsess arenedes just tummadele tunnistajatele, asitõendustele suure tähenduse on andnud, jättes kõrwale wõi andes hoopis vähem tähtsust tunnistajate seletustele. Edenedes on kohtupidamine, kus tunnistaja ennem nii suurt osa mängis, teiseks muutunud. Ei ole seda mõõtu, nagu ennem, kus üks meesterahwa tunnistus maksis kaks naisterahwa tunnistust ja üks waimulik — kaks ilmalikku. (M. Martna, sd.: Tähendab, meie oleme edasi jõudnud.) Sellepärast on sellesama kriminaal-kohtupidamise seaduse põhjal wõimalus antud kohtu-uuriijale ühte kui teist ruumi pitseerida, kui teist asitõenduste alalhoidmise abinõu ei ole, et neid tähtsaid tõendusi alal hoida.

Läbiotsimine kõigis tähendatud ruumides andis määratuma suure hulga igasugust kirjalikku materjaali, mille kohta tol korral wõimatu oli selgusele jõuda, mille neist materjaalidest oluline tähtsus kuriteo kohta ja missugusel seda mitte ei ole. Seepärast on loomulik, et need ruumid kaitsepolitsei poolt pitseeritud said. Wõib ka olla, et kaitsepolitseinikkude hulgas küllalt kompetentseid isikuid ei olnud, sest lõpulikku otsust ei tee ju mitte politsei, waid kohtuwõimud. Warsti peale seda, kui need ruumid ajutiselt kaitsepolitsei poolt pitseeriti, anti materjaal niisuguses seisukorras, nagu ta leiti, kohtuwõimudele üle. Ruumide ajutine pitseerimine oli tarwilik sellepärast, et materjaali liiga palju oli selleks, et teda neist ruumidest ära wiia. Peab tähendama, et kaitsepolitsei ei tegutse niisugustes juurdlustes kunagi iseseiswalt, waid otsekohe kohtuwõimu, see on — prokuratuuri juhatuse all. Niipea, kui see materjaal sai kohtuwõimudele üle antud, lõppes ühtlasi kaitsepolitsei õigus omi otsuseid wõi määrusi muuta. Jäi üle wõimalus ainult kohtuwõimude poole pöörata ja sellepärast saadeti kaitsepolitsei poolt palwekirjad, mis kaitsepolitseile olid sisse antud ruumide wa-

bastamise kohta pitseri alt, edasi wastawale kohtu-uurijale. Tallinna tähtsamate asjade II jaoskonna kohtu-uurija, saades kätte palwekirjad, muutis oma määrusega 18. märtsist s. a. kaitsepolitsei määruse ruumide pitseerimise kohta. Määrus täideti kohe, nii on need ruumid praegu wabad.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Arupärijate nimel teatan, et arupärijad siseministri poolt antud seletusega rahuldatud ei ole. Teen ettepaneku Wabariigi Walitsuse wastamise kohta läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawana murega on ettepanek wastu wõetud.

7. Wabariigi Walitsuse wastamine Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei ja iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühmade arupärimise peale 229 töölisühisuse sulgumise asjus.

Siseminister **Th. Rõuk**: Käesolewa arupärimise aluseks on wiimane suur poliitiline protsess. Üks selle protsessi tagajärgedest oli, et siseministri poolt pandi seisma oma tegewuses ajutiselt: 1) maatööliste ametiühisuste üleriiklik liit, 2) töölisühisuste liit, 3) spordiselt „Spartakus“ ja 4) Eesti töörahwa partei ühes kõigi nendesse liitudesse kuuluwate osakondadega. Mis puutub kahte esimesse, see on — maatööliste ametiühisuste üleriiklikku liitu ja töölisühisuste üldliitu, siis peab tähendama, et need osakonnad on iseseiswalt registreeritud, on juriidiliselt iseseiswad. Mis puutub aga kahte wiimasesse ühingusse, see on — spordiselt „Spartakusse“ ja Eesti töörahwa parteisse, siis kuuluwad nende osakonnad otsekohe keskühingute alla ja nendel osakondadel ei ole kohapeal oma põhikirju ega ka juriidilise isiku õigust. Nii pea, kui siseministri poolt ajutiselt seisma pandi tähendatud ühingud ja liidud, kuuldus üksikutelt seltskonnategelastelt arwamisi, et mitte kõik ajutiselt seisma pandud ühingud ei kuulu maatööliste ametiühisuste üleriiklikku liitu ja wõib olla ka mitte kõik ametiühisused

töölisühisuste üldliitu, ja et sellepärast on nende seisma panemine täiesti põhjendamata. Asja selgitamiseks anti siseministri poolt politseiülematele ettekirjutus, mille põhjal üksikute ühingute ja osakondade ajutise seisma panemise juures tehti neile kohuseks silmas pidada järgmisi punkte: 1) missuguse otsuse on ühisus ajutise seisma panemise määruuses tähendatud keskorganisatsiooni liikmeks astumise kohta teinud, 2) kas on selts wõi ühisus otsustanud ühineda keskorganisatsiooni otsusega kominterni wõi profinterni platwormile asumise wõi nendega liitumise kohta, 3) kas on ühisus otsustanud omaks tunnistada „ühise wäerinna 12 nõudmist“ wõi nende elluwilmist teostada wõi teostada, 4) kas on ühisus oma esitajate kaudu osa wõtnud keskorganisatsiooni poolt korraldatud kongressidest ja kas walitud saadikutele on juhtnöörid antud kongressil ühineda kominterni wõi profinterni kuuluwuse otsusega wõi „ühise wäerinna 12 nõudmisega“.

See ettekirjutus järgnes otsekohe esimesele määrusele ning selle tagajärjeks olid teated nelja maatööliste ühisuse kohta, et nemad sinna hulka ei kuulu, kelle tegewus ajutiselt seisma panna tuleb. Need olid Wõnnu, Tsooru, Wõru ja Riidoja walla maatööliste ühisused. Üks neist ühisustest on isegi ühel häälel otsuseks teinud end lahti lüüa maatööliste ametiühisuste üleriiklikust liidust, sellepärast, et nimetatud liit on asunud seisukohale, mis sellele ühingule wastuwõetaw ei ole.

Mis puutub teistesse ühingutesse, siis ei ole wõimalik olnud praeguste teedelagunemiste tõttu nende kohta teateid saada, kas on nende tegewus ajutiselt katkestatud wõi on kohalik politsei talitanud siseministri ettekirjutuse põhjal. Igatahes need ühingud, mis ei kuulu siseministri ettekirjutuse 4. punkti alla, jääwad sulgumata ja tegutsewad endiselt. Arupärimine nähtawasti ei puuduta asja sisulist külge, see tähendab — kas loetletud ühingud ja liidud on oma põhikirjest kõrwale kaldunud, kas on nemad makswate seadustega wastollu sattunud ja nii edasi, sest see kuulub kohtu arutuse alla, ja kohus, mis neil päewil on, otsustab, kuiwõrd üks ehk teine ühing kuritahtlik on ja makswate seadustega wastollu on sattunud. Oleks ka samuti tehniliselt raske sarnases suures kogus asja otsustada. Arupärimine seda ei puuduta ja kõne all on seal sisuliselt kaks küsimust, esiteks, kas oli sise-

ministril õigus ajutiselt nende ühingute tegewust seisma panna ja teiseks, kui tal see õigus on, kas oli see toimepandud aktsioon oluliselt küllalt õigustatud. Et seda küsimust lahendada, peab vaatama, missugused seadused meil ühingute tegewuse kohta makswad on. Peab ütlema, et neid ei ole palju. On ajutised reeglid 1906 aastast, siis Wene ajutise walitsuse määrus seltside ja ühingute kohta 12. aprillist 1917 a. ja üks ajutise walitsuse seadus ühingute ja liitude registreerimise kohta ning see on ka kõik.

Ajutiste reeglitega 1906 a. on antud ühingute sulgumise õigus siseministrile, kuna otsekohene järelwalwe ühingute ja seltside tegewuse järele oli pandud linna-pealikute ja kuberneride peale, kellel oli õigus ajutiselt seisma panna seltside tegewust ja pöörata seltside tegewuse lõpuliikuks sulgumiseks sellekohastesse kubermangu komisjonidesse. 12. aprillist 1917 a. Wene ajutise walitsuse poolt wäljaantud määrus muutis selle korra ja wõttis siseministrilt kui ka kubermangu komisjonidelt õiguse ühinguid sulguda, öeldes, et see peab sündima kohtu teel, kellel ainuüksi on õigus ühinguid jäädawal sulguda. Wene ajutise walitsuse poolt wäljaantud seaduses on ainult öeldud, et seltside tegewuse lõpetamine peab sündima kohtu teel, kuid seal ei ole ühtegi sõna sellest, missugusele kohtule see sulgumine allub, ei ole ühtegi sõna sellest, missuguses korras see peab sündima ja kellel on õigus kaebtuse wõi nõudmisega esineda, et teatud selts wõi ühing sulutud saaks. See tühi koht on jäänud ka meie seadusandluse poolt täitmata. Teiselt poolt ei ole aga mõeldaw ükski õiguslik riik, kus mitte ei oleks sarnast seadust, mis walitsusele wõimaluse annaks ühingute ja seltside tegewuse järele walwamiseks. On ju terwe rida niisuguseid juhtumisi, meie wõime neid kas wõi oma lähemast minewikust leida, kus Tallinnas on asutatud seltskondlikud ühingud, mille põhikirjades räägitakse ainelise ja waimlise toetuse andmisest oma liigetele, kuid missugused ühingud waevalt saades luba tegutsemiseks awasid mängupõrgud, et oma kaaskodanikkude taskuid tühendada. Arusaadawalt ei wõi sarnastel juhustel juttugi olla sellest, et siin walitsemisewõim peaks selle mülka tegutsemist lubama ja mitte nii ehk teisiti seda mülkast sulguma, wõi tema tegutsemist vähemalt ajutiselt seisma panema.

Edasi on ka Riigikogu kui ka meie kohtud asunud seisukohale, et alluwad asutused, mis Wene seadusandluses ette olid nähtud ja mis nüüd ära kaotatud on, et nende õigused üle on läinud keskasutusele, missugusele nemad omal ajal allusid. Ei eita kategooriliselt seda siseministri õigust ka arupärijad ise oma arupärimises, ajutiselt kunni kohtuni seltside ja ühingute tegewust sulguda.

Lõpuks peatab weel arupärimine asjaloolul, et kuigi siseministril õigus on igasugu ühinguid ja liitusid ajutiselt kunni kohtuni sulguda, siis puudusid käesolewal juhtumisel igasugused erakorralised olud selleks, et seda abinõu — ühinguid ja liitusid ajutiselt sulguda — tarwitusele wõtta. Selle kohta peab niipalju tähendada, et see aktsioon, ajutine ühingute ja liitude sulgumine siseministri poolt, on otsekoheselt seotud selle poliitilise protsessiga, mis praegu päewakorral on ja milles eeluurimine lõpetatud, ning mis warsti kohtusse tuleb. See aktsioon on otsekohene nimetatud poliitilise protsessi tagajärg ja sellepärast need olud, mis selle protsessi wälja kutsusid, kutsusid ka selle aktsiooni esile. Peab ütlema, et selles poliitilises protsessis on hoopis tähtsamaid kodanikkude põhiõigusi rikutud. On rikutud kõige olulisemat kodaniku põhiõigust, tema isikuwabadust. Seal on ligi 100 isikut, kelle isiklik wabadus on ära wõetud, need inimesed istuwad eeluurimise all wangis ja süükiusimus tuleb nende kohta alles kohtus arutamisele. Nagu ma juba ütlesin, on siin rikutud hoopis tähtsam kodaniku põhiõigust ja kui kohtuwõimud leidsid tingimata tarwiliku olema neid põhiõigusi rikkuda, siis olid siin samad olud, mis nõudsid nende ühingute ja liitude ajutist seismapanekut. Siin ei taheta muidugi mitte öelda, nagu oleks nende ühingute ja liitude edasi tegutsemine hädaohklik olnud riigikorrale, nagu wõiks sellele riigipööre järgneda, seda hädaohtu ei ole kardetud ei ennem, ega kardeta seda ka nüüd. Siin on teine ja wõib olla hoopis tähtsam hädaoht ja nimelt see, et seadust, wõib olla mitte wastawat demokraatliku riigi mõistele, kuid ikkagi seadust, mis praegu maksew, on kõige otsekohesemal wiisil tallatud. Kui üht seadust sel wiisil tallatakse ja rikutakse, siis ei wõi walitsemisewõim sellejuures pealtwaataja osa mängida.

Sellepärast siis ka, kui palju seadustega üks ehk teine tegewus on keelatud, kuipalju üks ehk teine tegewus seadus-

tega wastollu satub, niipalju peab teda ka wastawate wõimude poolt jälgitama.

Omal ajal tekkis küsimus, kas ei oleks mitte õigem prokuratuuril nende ühingute ja seltside tegewuse järele walwata. Prokuratuur ütles ennast sellest lahti; oli isegi kahtlus missuguse kohtuosakonna — kas kriminaal wõi administratiiv alla, ühingute sulgumine kuulub.

Lõpuks jõuti otsusele, et see kuulub selle osakonna alla, kes seltse registree-rib, tähendab — registreerimise osakonna alla. Prokuratuur nendest istungitest osa ei wõta, ei loe ennast ka nende järelwalwega seotuks. Sellepärast on ainukene asutus siseministerium, kelle kohus on walwata ühingute ja liitude tegewuse järele, kas nemad kooskõlas töötawad oma kindlaksmääratud põhikirjale, kas ei ole nende tegewus kuritegeline. Sellejuures ei wõi teist mõõdupuud olla, kui — seadus. Ja lõpuks, ennem ka kõigehalwem seadus, kui kõigeparem ja ideaalsem omawoli.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Arupärijate nimel teatan, et Wabariigi Walitsuse poolt antud seletus arupärijaid ei rahulda ja sellepärast teen ettepaneku läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul, ühes läbirääkimistega wastamise üle ametiühisuste ruumide sulgumise asjas.

Juhataja **K. Wirma**: Panen rkl. Johanson'i ettepaneku hääletamisele, et läbirääkimisi awada järgmisel arupärimis-koosolekul ühes eelmise arupärimisega. (Hääletatakse.) Nähtawana musega on ettepanek wastu wõetud.

8. Seaduseelnõu eraadwokaatide kohta — Iluge- misel. Üldkommisjoni aruandja **J. Jackson**: Austatud Riigikogu liikmed! Wabariigi Walitsuse poolt

Riigikogule ettepanud seaduseelnõuga lõpetatakse ära uute eraadwokaatide wastuwõtmine, kuna aga neil eraadwokaatidel, kellel juba kord kohtute poolt tunnistused wälja antud, need õigused edasi jääwad. Põhjenduseks on seaduseelnõu juures olewas seletuskirjas ette toodud, et praegu kõrgema haridusega õigusteadlasi juba küllalt on ja sellepärast ei ole enam põhjust eraadwokaatisid wastu wõtta. Üldkommisjon arutas selle

seaduseelnõu läbi ja seal tõusis kahtlus, kas praegusel ajal tõesti on kõrgema juriidilise haridusega isikuid nõnda palju, et eraadwokaatide wastuwõtmise wõiks lõpetada.

Üldkommisjoni enamus jõudis seisukohale, et linnades ja peajasjalikult suurtes linnades tõesti kõrgema juriidilise haridusega õigusteadlasi küllalt on, ja seal sellepärast eraadwokaatide järele tarwidust ei ole. Kuid üldkommisjoni enamus oli arwamisel, et wäikestes linnades ja peajasjalikult alewites kõrgema haridusega õigusteadlaste arw weel mitte küllalt suur ei ole. Teisest küljest leidis üldkommisjon, et rahwa huwide seisukohalt siiski soowitaw on, et wäiksemates linnades ja alewites, kus asuwad rahukohtunikud, ka oleksid õigusteadlased nõuandjad. Ja kui meil praegu kõigil pool nõnda palju kõrgema haridusega õigusteadlasi ei ole, siis oli üldkommisjoni arwamine, et praegune moment ei ole weel selleks kohane, et uute eraadwokaatide wastuwõtmine kohtute poolt lõpetataks. Arwati, et ei ole sellepärast praegusel ajal kohane seda küsimust ära otsustada erakorralise seaduse läbi, waid see küsimus wõiks siis üles tõusta, kui terve tsiwiil kohtupidamise seadus rewideerimisele tuleb. Sellepärast esineb üldkommisjon ettepanekuga seda seaduseelnõu tagasi lükata. Panen ette wastu wõtta üldkommisjoni otsus:

„Ära kuulates üldkommisjoni seisukoha Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduseelnõu eraadwokaatide kohta, otsustab Riigikogu:

Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduseelnõu eraadwokaatide kohta tagasi lükata.“

K. Einbund (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Näib, et üldkommisjon walitsuse poolt esitatud eelnõu mitte küllalt tõsiselt kaalumisele ei ole wõtnud tagajärgede poolest. Et meil täielik selgus oleks, kas eraadwokaadid praegusel korral tarwilikud on wõi mitte, peaksime wõrdlema meie seisukorda juriidiliste jõudude poolest selle seisukorraga, mis oli Wenemaal, kui seal peale 1860 aastate täielik kohtureform läbi wiidi. Nagu teada asutati eraadwokaatide seisus peale Wene suurt kohtureformi, — nagu ma tähendasin, peale 60-aastate, — sel põhjusel, et ülikooli haridusega juristidest puudus oli.

Wahepeal aga kui kõik Wenemaa ülikoolid juriidilise haridusega isikuid küllalt

suutsid wälja lasta, oli wiimasel ajal tõsiselt küsimus üles wõetud, kas mitte eraadwokaatide elukutse ei tuleks lõpetamisele määrata. Ja et tegelikult seda seadust mitte wastu ei wõetud, oli seletataw ainult sellega, — nii nagu minul wõimalus oli literatuuris tähele panna, — et see walitsuse ringides lihtsalt unustusse jäi. Wene suure riigi seisukorda wõrrelda meie praeguse seisukorraga oleks kaunis raske. Teatawasti endisel suurel Wenemaal, iseäranis just prowintsi vähemates linnades, ei olnud kõrgema juriidilise haridusega jõude ja suurel Wenemaal arusaadawalt ei saadud sellest nii kergelt üle. Kui meie wõtame praegu oma haridusliku tasapinna selle poolest, siis on raske wõrrelda seda sellega, mis oli Wenemaal enne suurt rewolutsiooni. Praegusel korral meie Tartu ülikool õpetab üliõpilasi suuremal arwul kui see kunagi warem olnud. Tartu ülikoolis on ligi 4.000 üliõpilast, see on kõigi teaduskondade kohta ja see on igatahes niisugune arw, mida Tartu ülikool kunagi warem ei ole näinud. (M. Martna, sd.: Olewat ka kõrgemal kui kunagi enne.) Meie teame, et juriidiline fakultet on õpilaste arwu poolest üks suurematest fakultetidest, aga kas ta praegu suurem on kui arstiteaduskond, seda ma ei tea. (M. Martna, sd.: Mitte arwu poolest, waid teadusliku kõrguse poolest.) Igatahes on tema kõrgem oma haridusliku tasapinna poolest, kui eraadwokaadi ettevalmistus. Sellepärast, kui arwesse wõtta seda, et meil iga aasta mitusada juristi ülikoolist wälja tuleb, siis tekib küsimus, kuhu nemad lähevad. (M. Martna, sd.: See on see tagamõte.) Mina esitan Riigikogu praegusel korral küsimise, kuhu need haritud jõud, kellele praegu riigikassast iga aasta õppimiseks juurde maksame, kuhu need kõrgema juriidilise haridusega isikud lähewad wõi kuhu meie nad paneme. Ja sellega on seletataw, et nemad on sunnitud wälja rändama Wenemaale wõi kusagile teise riiki. Tähendab meie maksame igale üliõpilasele Tartu ülikoolis juurde, aga ei wõimalda neile kohasamist, tähendab, meie ei wõimalda neile nende kõrgema juriidilise hariduse kasutamist oma kodumaal. (M. Juhkam, tõer.: Kes keelab?) Mina praegusel korral ei kõnele mitte sellest, et seaduseelnõuga tuleks eraadwokaatide elukutse ära kaotada, waid mina kõnelen sellest, nagu ka eelnõu ette näeb, et eraadwo-

kaadid, kes enesele kutseõiguse on omandanud, tegutsewad edasi, kuna aga uute eraadwokaatide tegewusse tulek peaks seisma pandama. (M. Martna, sd.: Juurdelaskmine kelle poolt?) Kohtute poolt. Sellel küsimisel ei ole tähtsust mitte ainult Tartu ülikooli seisukohast. On teatud wahe eraadwokaadi ja kõrgema haridusega juristi kui adwokaadi wahel ja see on ka eriti tähtis, kuna meil kõrgema haridusega juriste küll on ja neid iga aasta on juurde tulemas. Eraadwokaatur on hädaabinõu, kuna meil seda hädaabinõu enam tarwis kasutada ei ole, siis peame tema lõpetama.

Kohtuminister R. Gabrel: Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei saa ühineda komisjoni seisukohaga ja palun seda esitatud seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta ja siis komisjoni anda redaktsiooniliseks läbiwaatamiseks. Igal alal on edukaks töötamiseks tarwilik nii praktiline kui ka teoreetiline ettevalmistus. Kui kooliõpetajaid, arste ja inseneere ei saa ametisse panna ja tegutseda lasta ilma sellekohase teoreetilise ettevalmistuseta, siis ei ole ka millegiga põhjendatud adwokaatide kohta selles suhtes erandit teha. Juriidilise abi andmise ja adwokaatide kutse-eesetika tasapinda tuleb tõsta ja nimelt selles mõttes on see seaduseelnõu walitsuse poolt esitatud. Siin seletati juba, et eraadwokaatide instituit omal ajal loodi kui hädaabinõu sellepärast, et kõrgema juriidilise haridusega isikutest puudus oli. Meie oludes ei ole see puudus mitte enam tuntaw. (Wahelhüüe: Igapäew kaebate, et kohtu-uurijaid ei saa.) Ma seletan seda kohe. See puudus ei ole mitte enam tuntaw ja lähemas tulewikus kaob ta wist täiesti. Nagu seletati on juriidiline fakultet praegu meie ülikoolis üks suurematest. (Wahelhüüe.) Paremat meil ei ole. Tuleb tähendada, et selle seaduseelnõu järele neid eraadwokaatisid, kes praegu tegutsewad, kawatsetakse tegutseda jätta, ainult tahetakse lõpetada uute juurdetulek ja sellepärast ei saa õigeks pidada komisjoni põhjendust, et kohtade peal wahest adwokaatidest puudus tuleb. Minul on andmeid olemas wannutatud adwokaatide ja nende abide kohta, eraadwokaatide kohta mul kahjuks andmeid ei ole. Meil on olemas nimelt Tallinnas wannutatud adwokaate 56, wannutatud adwokaatide abisid — 43, seega kokku 96 meest. Tartus on olemas wannutatud

adwokaate 23, wannutatud adwokaatide abisid — 16, kokku 39. Pärnus on olemas 4 wannutatud adwokaati ja 2 wannutatud adwokaadi abi, kokku 6. Wiljandis on olemas 6 wannutatud adwokaati ja 1 wannutatud adwokaadi abi, kokku 7. Rakweres on olemas 2 wannutatud adwokaati, Wõrus 2 wannutatud adwokaati, Walgas on 1 wannutatud adwokaadi abi, Kuresaares on 1 wannutatud adwokaat ja 2 abi, kokku 3 adwokaati, Haapsalus on 1 wannutatud adwokaadi abi, Petseris — 1 wannutatud adwokaadi abi, Paides ei ole wannutatud adwokaati ega ka abi ja see on ka ainukene linn, kus nii on, Narwas on 1 wannutatud adwokaadi abi. Igatahes need eraadwokaadid, kes praegu praktiseerivad, jäävad edaspidi tegewusesse ja lähemas tulewikus ei ole meil mitte puudust kõrgema juriidilise haridusega isikutest. Nii et karta, et selle seaduseelnõu wastuwõtmisega mingisugune takistus tekib juriidilises abiandmises, ei ole põhjust. Seletatakse weel ja siin härra Martna praegu rääkis sellest, et kohtunikkude hulgas ei ole mitte kõik juristid... (M. Martna, sd.: Ma kuulen, et kohtuministeeriumis neist ka puudus on.) On puudus, aga ei saa eraadwokaate ametisse panna. See on eriline küsimus. Seal nõutakse mitte üksi kõrgemat juriidilist haridust, waid ka õige suurt ettewalmistust ja praktikat üldse sellel alal ja niisuguseid inimesi meil Eestis on praegu küll wähe. Diploomiga isikuid leiduks küllalt, aga igauhte, kellel diploom, ei kõlba sinna panna. Mis nüüd sellesse puutub, et mispärast adwokaatidelt suuremaid teadmisi nõutakse, kui kohtunikkudelt, siis pean ma selle peale wastama, et 1) lähemal ajal, minu arwamise järele, tuleb hakata nõudma ka kõigilt kohtunikkudelt kõrgemat juriidilist haridust ja 2) on asi nii, et kohtuniku tegewust rewideerib ja kontroleerib ikka mingisugune kõrgem kohtuaste ja sellepärast on siis ka wõimalik parandada ja on parandatawad juhtuwad wead, kuna adwokaadi tegewuse juures niisugune parandaw ja reguleeriw tegur puudub. Sellepärast tuleb adwokaatidelt põhjalikumalt ettewalmistust nõuda kui kohtunikkudelt. Seda on ka senni tehtud. Meie praegumakswate seaduste järele isikul, kes tahab wannutatud adwokaadiks saada, peab kõrgem juriidiline haridus olema, siis peab ta 5 aastat olema wannutatud adwokaadi abi, kuna isiku, kes 1½ aastat on kohtu juures praktiseerinud ja wanema kohtu-

ametniku eksami teinud, wõib kohe kohtunikuks nimetada. Sellepärast palun esitatud seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta ja komisjoni anda läbiwaatamiseks redaktsioonilisest seisukohast.

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina olen sunnitud mõne eelkõneleja wäitele wastu waidlema. Kõige pealt härra Einbund põhjendab eraadwokaatide instituudi lõpetamise wajadust sellega, et kuhu lähewad siis ülikoolist tulewad kõrgema haridusega õigusteadlased — nemad Eestis kohta ei leia. Kui eraadwokaate palju on, peawad nemad wälja rändama. Mina aga leian, et see põhjendus täiesti wastuwõtmata on. Adwokaadi amet on niisugune, kus inimene peab enesele oma tubliduse läbi seisukoha wõitma ja teistega wõistlema. (Wahelhüüded põllumeeste poolt.) Ja niipalju, kui inimene wõib, niipalju, kui temal teadmisi on, selle järele lööb tema läbi ja ükski kõrgema haridusega õigusteadlane, kes wähegi mees on oma ametis, wälja rändama ei pea, wälja rändama peab see, kes oma teadmiste poolest eraadwokaatidega wõistelda ei jõua. (M. Martna, sd.: Kas Teie arwate, et arstidega küsimus on teine? Wahelhüüded põllumeeste poolt.) Siin mina ei puuduta ei arste ega teisi elukutseid, waid räägin ainult oma elukutse seisukohalt. Lisan juurde, et eraadwokaatidel tuleb eksam teha, nad on ka teatud järewalwe all ja neid sellepärast mitte nurgaadwokaatidega ühe pulga peale ei wõi seada. Kui leiate aga, et eraadwokaatide instituut ajakõrgusel ei seisa, siis wõime ju nende kohta nõudmisi kõrgendada. Igatahes mina jään selle juurde, et adwokatuuri alal ülikooli haridusega isikud mingisugust kaitset ei tarwita peale oma isikliku osawuse ja oma teadmise. Edasi, mis puutub sellesse, kas on meil üldse küllalt õigusteadlasi, siis leiame, et praegu neid tarwilikul määral ei ole. Nagu härra kohtuminister siin arwuliselt näitas, ei ole tõepoolest wäiksemates linnades ja alewites adwokaate tarwilisel määral. Järjekult peaks sarnaseid jõudusid sinna juhtima. Nähtawasti ülikooli haridusega õigusteadlased suurematest linnadest sinna ei lähe, kuna aga inimesed ka seal tarwitawad õigusteadlikku abi. Mina oletan, et eraadwokaatide instituut seal küllalt kasulikult tegutseda wõib ja nii selle instituudi ärakaotamine praegu meie wabariigis mitte otstarbekohane ei ole. Igatahes need põhjendused, mis siin ette on too-

dud, mulle ära näidanud ei ole, et komisjoni seisukoht mitte õige ei oleks.

J. Temant (põl.): Meil on praegu ajajärk, kus iga teadmine kipub ebawooruseks saama, on ajajärk, kus inimene kellel väikene warandus juhtub olema, kurjategijaks arwatakse. Ma näen, et ka praeguse väikese seaduseelnõu, mis ette on pandud, tagasilükkamine komisjonis on wastukaja sellest ajawaimust, mis meil praegu walitsemas on. Õeldakse, waadake, kui eraadwokaadi seisus ära kaotatakse, siis ei ole wõistlust adwokaatide keskel. Mina arwan, et kui sellele seisukohale asuda, siis peaks juba kaugemale minema, siis peaks wannutatud adwokaadi seisus üldse ära kaotatama. See oleks vähemalt järjekindel ja sellest saaks aru. Kui meie aga waatame teisi alasid, siis näeme, näituseks, kui keegi haigeks jääb ja tal wähegi wõimalik on, siis läheb ta arsti juurde, miks ei lähe ta aga welskeri juurde? Niisama kui keegi midagi tõsisemat ehitada tahab, siis läheb ta inseneeri juurde, mitte aga tehniku juurde. Kõrgem haridus kindlustab igitahes teatawal wiisil sellel alal neid teadmisi, mille alal keegi seda haridust saanud on. (J. Piiskar'i, is. wahelhüüe.) No jah, härra Piiskar, kuidas Teie juures asi seisab, seda kuulen ja näen ma igapäew. Ega see seaduse alal üldse teisiti ei ole. Mina saaks aru, kui eelkawa wastu sellepärast ollakse ja kui eelnõu järele asi nii oleks, et need isikud, kes praegu eraadwokaadi seisuses on, kaotaksid oma õigused eraadwokaadiks jääda. See oleks muidugi majanduslikult teatud raske löök neile isikutele, kes eraadwokaadid juba on. Mina isiklikult waidleksin siis sarnase ettepaneku wastu. Aga see seaduseelnõu ei kawatse seda teha, et need isikud, kes praegu tegutsewad eraadwokaatidena, ei wõiks tulewikus oma tegewust jätkata. Tahetakse tulewikus ainult neile tee kinni panna eraadwokaadina tegutseda, kellel kõrgem haridus puudub, mis ka täiesti loomulik oleks. (J. Piiskar'i, is. wahelhüüe.) Jah, härra Piiskar, Teie kardate kõige rohkem. Kui aga kõik nii on, siis oleme õiglasel. Jätame praeguses küsimuses parteiliku oleku. Meie wõime ju wõistelda, aga selle küsimuse juures, usun mina, peaks meil kõigil niipalju õiglast olekut olema, et tunnistada hariduse tähtsust. Minu lugupeetud ametiwend härra Jans ütles, kui teie tahate eraadwokaatide tead-

misi suurendada, siis suurendage ka nende teadmiste nõudmisi. See on väga ilus, aga see on just sisuliselt see, millest ma räägin. Tagasilükatud eelnõu nõuab just, et kui tahad adwokaadiks saada, siis peab sul kõrgem haridus olema. Kui sul see on, wõid kogu oma jõudu sellele alale pühendada. Sellest wälja minnes ütlen mina, mitte üksnes sellepärast, et meil ülikool väga palju noori jõudusid annab, usun, need wiivad elus ennast ise läbi, aga asja pärast, sellepärast, et meil oleks teatud tagatis, teatud kindlustus, et inimestel, kes teatawale alale end pühendawad, oleks tarwiline ettewalmistus, mis kontroleeritud on eksamite läbi. Sellepärast arwan ma, et praegusel korral peaks see ettepanek, mis meie lugupeetud kohtuminister tegi, kõigi poolt wastu wõetud saama. See ei ole küsimus, millel mingisugune puhas parteiline tähtsus oleks, härra kohtuministri ettepanek peaks wastu wõetud saama, ma toetan seda ettepanekut.

Juhataja K. Wirma: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Jans'il.

J. Jans (sd.): Ma pean ühe väikese faktilise märkuse tegema. Minu teada saawad praegu ülikooli haridusega isikud, wannutatud adwokaatide abid, senni kui nemad mitte wannutatud adwokaatideks wastu wõetud ei ole, õiguse kohtuasju ajada, kui eraadwokaadid. Ja ma tahaks härra kohtuministrilt ja ka härra Temant'ilt teada, kuidas siis wannutatud adwokaatide abide asjaajamisega on, ja kas meil tahetakse neid sundida 4 wõi 5 aastat wanade wannutatud adwokaatide büroodes nende kantseleiametnikkudeks olema.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Kõik need wäited, mis siin selle seaduseelnõu kaitseks ette toodi, toodi ette ka üldkomisjonis. Üldkomisjonis enam ei leidnud aga wõimalikuks nende wäidetega ühineda. Siinjuures pean tähendama, et mingisugust põhimõttelist tähtsust üldkomisjonis enam sellele seaduseelnõule ei andnud. Komisjonis tõsis ainult küsimus ülesse, kas praegusel ajal on juba tarwiline arw kõrgema õigusteadliku haridusega isikuid olemas, et nad suudaks igalpool, ka wäiksemates linnades ja alewites, juriidilist abi rahwale anda. Ja üld-

kommisjoni enamus asus selle küsimuse arutamise juures eitawale seisukohale. Tema leidis, et suuremates linnades on kahtlemata küllalt kõrgema juriidilise haridusega isikuid, kuid rahwa üldhuwide seisukohast on tarwilik, et ka wäiksemates linnades tarwilik juriidiline abi kättesaadaw oleks. Rahwa huwi seisukohalt arwas üldkommisjon, et soowitaw oleks, et adwokaatide arw kõigil pool wõimalikult suur oleks. Mõõduandwad peaks aga olema just rahwa huwid, aga mitte üksikute kõrgema haridusega isikute huwid, kes praegu adwokaatide ametit peawad, ehk kes praegusel ajal õigusteadust õpiwad ja alles tulewikus tahawad adwokaadiks hakata. Praegusel ajal aga, minu arusaamise järele, seda tõendada ei saa, et meil kõrgema juriidilise haridusega isikute arw suurem oleks, kui tarwis. Meil on palju administratiivwasutusi, kus oleks tarwis kõrgema juriidilise haridusega isikuid, ja kus neid praegu liiga wähe on. Niisamuti pean ütleva, et ka kohtuametites on meil palju mitte kõrgema juriidilise haridusega isikuid, ja oleks soowitaw, et ka seal wõimalikult kõik kohtutegelased oleksid kõrgema juriidilise haridusega isikud.

Need olid põhjused, miks praegust momenti selleks mitte kohaseks ei arwatud, et eraadwokaatide instituuti sulguda.

Juhataja **K. Wirma**: Üldkommisjoni poolt on ette pandud Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduseelnõu eraadwokaatide kohta tagasi lükata. Härra kohtuministri poolt on ettepanek seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta ja I ja II lugemise wahel komisjoni tagasi anda redaktsiooniliseks läbiwaatamiseks. Et komisjoni ettepanek puht eitaw ettepanek on, siis tuleks hääletamisele ainult härra kohtuministri ettepanek ja Riigikogu liikmed teeks hääletamisel tarwilikud järeldused. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada. Palun uuesti. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 39 häält, wastu 20, seega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Täiendawalt on ettepanek seda seaduseelnõu I ja II lugemise wahel komisjoni tagasi anda. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

9. Kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiwa seaduse tühistamise seadus
— I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus on üks neist kauaoodatud seadustest, mis meie meriasjanduse ja laewanduse edendamiseks ammu juba tarwis oli. Peab tunnistama, et teiste meie majandusalade arendamise kõrwal on senni meriasjandus ja laewandus ka seadusandluse alal teatud mõttes waesekslapseks jäänud. Meil ei ole küllalt tähelepanu pööratud selle peale, kuiwõrd tähtis rahwamajandusele on eriti merikaubandus ja laewandus, kuid rahwas ise, kui rannarahwas, on juba ammust ajast laewasõitu ja merikaubandust wäga wisalt ja wäga kindlalt edendada püüdnud.

(Kossolekut hakkab juhutama abiesimees **L. Raudkepp**.)

Meie laewade arw ei ole teiste meririikidega wõrreldes kuigi suur, kuid siiski on Eesti merilaewastiku üldtonnaash jõudnud kunni 70.000 registertonnini. Sealjuures ainult 1923 a. jooksul on meil uusi laewu juurde ehitatud ja juurde muretsetud umbes 8.000 registertonna suuruses. Siiä juurde tuleb arwata sisewete laewastik, mis ka 8.000 registertonna suur on. Seda meie rahwa warandust, mis praegu seega üle 80.000 tonni ulatab, hinnatakse asjatundjate poolt kunni 1½ miljardit Eesti marka. Sarnane suur natsionaalne warandus on seda wäärt, et tema eest seadusandjad rohkem hoolt kannaks. Ainult meie merilaewastiku aastane brutto sissetulek on kunni 400 miljonit Eesti marka. Ka neistki mõnest arwust on selgesti näha, kuiwõrd suure majandusliku faktoriga siin juures arwestama peab. Kuid ka sedagi meie wäikese Eesti riigi kohta wõrdlemisi suurt warandust on ikkagi weel wähe kõigi nende tarwiduste rahuldamiseks, mis meile meie geograafilise seisukoht ette kirjutab. Kui arwesse wõtta seda rahalist läbikäiku, mis meil wõimalik oleks saawutada merikaubanduse ja laewanduse läbi, sadamamaksude, lossimise ja laadimise, sissetulekute, ekspeditiooni, raudtee transiitweo jne. kujul, siis selgub, et saame suured summad wäljamaalt sissewoolawat raha. Näituseks, kui arwestada ainult laadijaid ja lossijaid, arwestada ainult nende palkasid, oletades, et transiitkaupade hulk mõlemas suunas on ümmarguselt 1.000.000 tonni,

siis annab see summa umbes 100 miljonit marka.

Teisest küljest aga need summad, mis meie maksame wõõra riigi laewadele sisseweetawa ja meilt wäljaveetawa kaupade prahi eest, need teewad umbes 700 miljonit Eesti marka wälja. Kui meie waatame neid kahte arwu, siis näeme, et ühelt poolt on 400 miljonit marka meie oma laewade brutto sissetulek, teiselt poolt aga üle 700-miljoniline summa, mis meie maksame oma kaupade pealt wõõrastele riikidele nende laewade tarwitamise eest sellepärast, et meil omal laewu ei jätku isegi oma merikaubanduse tarwiduste katmiseks. See näitab, et praegu oma laewastiku tegewuse juures meie ainult 20% oma tarwidustest saame rahuldada, kuna 80% peame wäljamaa laewadele maksma, missugune summa muidugi teada rahwa taskust kaupade hindade kõrgendamise näol wälja kistud saab. Nende paari arwuga tahtsin alla kriipsutada, missugune tähtsus merikaubandusel ja kaubalaewastiku arendamisel riigi majanduslikus elus on. Arusaadaw, miks kõik meriäärsed riigid erilist tähelepanu pööravad kaubalaewastiku edendamise peale. Kahjuks on meil senni pidanud Eesti meriasjanduse tegelased pikisilmi ja ilma tagajärgedeta ootama isegi tarwilikka seaduseelnõusid, et wõimalik oleks kõrwaldada neid puudusi, mis meie kaubandust senni on takistanud. Sarnastest eelnõudest, mida ammu pikisilmi oodati, on esimene just see, mida mul täna rahaasjanduse komisjoni nimel au on teile ette kanda. See on nimelt: Kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiwa seaduse tühistamise seadus. Sisuliselt seisab küsimus selles, et sõjaaegadel on wiisiks peaaegu kõigis riikides takistada laewade, kui tarwilikkude woabinõude teise riigi lipu alla üleminekut wõi laewade müümist wõõrrale maale. Sõjaoludes on see tarwilik mitte selleks, et kraami ja moona oma riiki wedada, waid mõnikord ka selleks, et sel ajal, kui sõda lahti puhkeb, oma riigi laewu päästa ülepea-kaela äramüümise eest — sõjakohustuste ehk sõjapriisiks wõtmise kartuse puhul. Selleks on siis tehtud laewade äramüümisele sõjaajal teatud takistused. Kõigil riikidel on aga need takistused wiibimata pärast sõda juba ära kaotatud, kuid meil on kahjuks senni see takistus ikkagi weel olemas ja esitatud seaduseelnõu peaotstarbe on seda takistust wastawa seaduse äramuutmisega kõrwaldada.

Laew on warandus, mille äramüümine arutihti ilmwiibimata peab sündima. Näituseks wõib juhtuda, et laew suurema wõi wäiksema hawarii puhul wõõras sadamas müüdud peab saama, kui mitte laewaomanik ei taha suuri kahjusid kanda. Mõnel teisel juhtumisel on aga kiire laewa äramüümine tingitud järsust prahituru konjunktuuri muutumisest. Näiteks wõib olla ka niisuguseid juhtumisi, kus lootes kindla ja kõrgehinnalise prahi peale läheb laew ilma laadungita kaugemale wäljamaa sadamasse. Wahepeal on aga prahituru konjunktuur muutunud: prahihind on langenud ühel ehk teisel põhjusel ja laew ei saa mitte seda sissetulekut, mille peale wälja mindi, mis teinekord isegi wäga tuntawa protsendi terwest laewa hinnast wälja teeb. Ja on juhtumisi, kus kasulikum on laewa ära müüa, kui et teda tühjalt, kauge maa pealt suurte kahjudega tagasi tuua. Nii kaua, kui meil seadus puudub, ei ole wõimalik seda nii kiirelt teha, kui tegelik elu nõuab, sest meil on selleks kolme ministri nõusolek tarwis. Wastawad seltskondlikud asutused, kes meie laewanduse edenemisele lähedal on, on mitmel puhul pööranud märgukirjadega Wabariigi Walitsuse ja Riigikogu juhatuse poole, et merikaubanduse jaoks tarwilikud seadused rutem wastu wõetaks.

See seadus on ka üks neist, mille lahendamine riigimajanduse seisukohast hädatarwilik ja mis asjaomased ringkonnad ammu juba ootawad. Mis puutub rahaasjanduse komisjoni seisukohta, siis peab ütleva, et rahaasjanduse komisjon ühines täiesti Wabariigi Walitsuse ettepanekuga sisuliselt. Tegid ainult mõned redaktsioonilised parandused nii pealkirjas kui ka sisus, ning esitab seaduse tähtsamad punktid samal kujul, nagu Wabariigi Walitsus ta ette on pannud. Teen ettepaneku rahaasjanduse komisjoni nimel seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rahaasjanduse komisjoni aruandja poolt on komisjoni nimel ettepanek tehtud seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta. (Häälletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

10. Perekonnanimede panemise ja muutmise seaduseelnõu — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Jackson**: Nagu teada, on praegu nimedemuutmise ja nimedepanemise asjus maksmas kaks sea-

dust: üks seadus on üleriiklik, millega nimedemuutmine on võimalik kohtu teel ja teine seadus käib ainult Petserimaa ja narooataguste waldade kohta, mille läbi õigus on antud kohapeal moodustatud komisjonidele perekonnanimesid anda neile, kellel perekonnanimesid mitte ei ole. Praeguse, walitsuse poolt esitatud eelnõuga on tahetud selles asjas teine kord sisse seada. On tahetud üle riigi maksma panna waldade, linnade ja alewite komisjonid ja nendele komisjonidele antakse õigus perekonnanimesid anda neile, kellel neid mitte ei ole ja muuta perekonnanimesid nendel, kes seda soovivad ehk kellel nimed ühel ehk teisel põhjusel seda muutmist soovitawaks teewad, kas oma kõla wõi wõõrarahwusliku iseloomu poolest. Üldkomisjonis wõeti selle seaduse kohta eitaw seisukoht. (J. Lattik, krst.: Wäga õige!) Siin on kawatsetud asutada perekonnanimesid muutmiseks ja uute nimede panemiseks komisjonid igasse linnas, alewisse ja walda. Ühtekokku saaksime siis üle 350 komisjoni. Igal komisjonil on muidugi oma asjaajaja ja oma kantselei. Üldkomisjoni arwamise järele see toimetus igatahes nii suur ei ole, et selle jaoks nii palju uusi komisjone tarwis oleks. Kodanikka, kellel perekonnanimesid mitte ei ole, on meil praegusel ajal õige wähe, sest Petserimaal ja narooatagusel maa-alal on juba uued nimed pandud. Pealegi ei ole neil maa-aladel maksew seadus weel oma maksuse kaotanud. Sellega on võimalik seal perekonnanimesid praegumaks wa seaduse põhjal panna, kellel need nimed puuduvad. Muuta perekonnanimesid on aga meil praegumaks wa seaduse järele üleriiklikult võimalik kohtu teel ja see küsimus ei ole nii laiaulatuslik, et nii palju uusi komisjone selleks tarwis oleks ellu kutsuda. See oli peapõhjus, mispärast üldkomisjon seaduseelnõu kohta eitawale seisukohale asus. Peale selle olid eelnõus aga ka suured puudused, mis eelnõu wastuwõtmataks tegid. Kõigepealt ei ole eelnõus sugugi ette nähtud edasikaebamise võimalus komisjoni otsuste peale. See on aga igatahes tingimata tarwilik, sest komisjoni otsuseid ei wõi ju wõtta niisugustena, mille peale edasikaebamist ei wõi olla. Edasi ei ole eelnõus ette nähtud, kas komisjonil ka kantselei on ja kes tema asjaajaja on, kellele kodanikud wõiksid oma palwed sisse anda. See on aga tingimata tarwilik, sest muidu on ülepea

raske komisjonile palwekirju sisse anda. Neil põhjustel asus üldkomisjon sellele seisukohale, et perekonnanimesid muutmise jäägu, nagu ta senni oli, kohtuasutuste kätte. Perekondi, kellel nimed puuduvad, on õige wähe; nende tarwis tuleks makswat seadust selle punktiga täiendada, et kohtutel ka võimalus antud oleks uusi nimesid panna. Panen ette wastu wõtta üldkomisjoni otsust:

„Ära kuulates üldkomisjoni seisukohata Wabariigi Walitsuse poolt esitatud perekonnanimesid panemise ja muutmise seaduseelnõu kohta, otsustab Riigikogu:

Wabariigi Walitsuse poolt esitatud perekonnanimesid panemise ja muutmise seaduseelnõu tagasi lükata.“

K. Einbund (põl.): Üldkomisjoni otsusele — tagasi lükata perekonnanimesid panemise ja muutmise seaduseelnõu — peaksin ma kaaluwatel põhjustel wastu waidlema ja ettepaneku tegema, anda tähendatud seaduseelnõu tagasi komisjoni läbiwaatamiseks peale selle, kui ta Riigikogu poolt täna esimesel lugemisel wastu wõetud. Käesolew seaduseelnõu ei käsita weel mitte nimesid muutmist üldiselt wältawa aja peale, waid ta käsitab seda kui ühekordist tarwidust. (J. Piiskar, is.: Ristimise komisjon!) Selles seaduseelnõus on küll ette nähtud, et ta peale tähendatud ühekordse reformi nimesid muutmise asja administratiiwkorda jätab, aga siiski sisuliselt on siin tegemist ühekordse nimesid muutmise uuendusega. Teatawasti järgnes meil nimesid panemine XIX aastasaja algul meie pärispõlwest wabastamisele, mis aga sündis korratult ja selleaegse administratiiwwõimu äranaagemisel, et meie neis nimesid leiame 60% vähemsoowitawaid. Meie leiame nimesid niisuguseid ebamäärasusi, mis rutulises korras kõrwaldamist nõuaksid. Selle seaduseelnõu juurde lisatud seletuskirjas loeme: (J. Juhkam, tõer.: Seda ei saagi Riigikogus ette lugeda.) „Et sõimnimesid oma iseloomu tõttu alati halwa tähendusega on, siis eriti inetud olid nad pärispõlwe ajal, kus üldine rahwa kultuuripind weel õige madal oli. Nii leiame orjaaaja pärandusena meie rahwa perekonnanimesid hulgas praegu weel sarnaseid inetuid nimesid, nagu: Raisk, Solk, Kalts, Näru, Loba, Sibi, Surm, Tont, Kirp, Orikas jne., isegi weel halwemaid nimesid.“

„Iseäranis õnnetutena tunnewad enast niisuguste rumalate perekonnanimesidega lapsed. Nad on koolis alati oma

kaasõpilaste pilkemärklauaks. Arusaadaw, et niisugused nimed kellegile ei meeldi, aga et nende muutmine Wene ajal suurte raskuste ja kuludega seotud oli, siis püüdsid isikud ise oma nime wõõriti kirjutamise wõi muutmise abil muuta.“

Nii siis on meil seltskonnas tähele panna üldist reformeeriwat liikumist nimede muutmise suunas ja nimelt kaunis laialdast liikumist. See liikumine on iseäranis laiali lagunened meie üliõpilaskonna keskel, kuid teda on ka tähele panna meie laiemates ringkondades. Ma ei tahaks mitte wäga pikalt sellest reformeeriwast liikumisest rääkima hakata, kuid igatahes pean ütleva, et see meil mitte üleliigne liikumine ei ole ja sellele liikumisele peame meie kõigiti kaasa aitama ja selleks kergendusi tegema. Meie peame seda asja nii korraldama, et kergetel tingimistel oleks wõimaldatud neile, kes tahawad oma wõõrakeelseid wõi halwastikõlawaid nimesid muuta, seda ka teha.

Meie teame, et see nimede ümbermoodustamise küsimus ka mitte meil esimest korda päewakorral ei ole, waid et tema ka teiste rahwaste juures päewakorral olnud. Mina wõiksin meelde tuletada näituseks Soome nimede muutmise liikumist, mis omal ajal seal päewaküsimuseks oli. Mina arwan, et need meist, kes omawad ajalooliselt wõõrad perekonnanimed, peaksid saama õiguse oma nimesid enam rahwalikkudeks teha kõigekergemates tingimistes, nagu see üldse administratiivselt wõimalik oleks. Veel rohkem, selleks tuleks isegi õhutust teha, tuleks seda õhutada, et inimesed hakkaksid oma perekonnanimesid muutma. Nagu mina juba tähendasin, on see puht ideeline liikumine alguse saanud Tartu poolt ja nüüd enam-wähem laiali lagunened kogu Eestimaa peale ja minu arwates tuleks seda liikumist toetada, et tema niipea weel mitte ei lõpeks. See on asja teine külg. Asja peatahtsus seisab aga selles, et meie peame wõimaluse andma halwastikõlalisi ja wõõrakeelseid nimesid muuta ja nii on siis meil siin tegemist mitte alalise, waid ainult ühekordse nähtusega, ühekordse reformiga, mis tuleks tingimata läbi wiia.

Aruandja tähendas wäga õieti, et praegusel korral see wõimalik on Riigikohtu kaudu, aga mina tahaksin tähelepanu selle peale juhtida, et 4-aasta kestel on meie Riigikohus suutnud ainult umbes 250—260 perekonnanime muuta, 4 aasta jooksul on ta ainult seda suutnud teha. (J. Lattik,

krst.: Millega seda seletada?) Härra Lattik, lubage mul edasi kõneleda. Millega seda seletada? Waadake, kes wähegi tunneb administratiivset aparati, peab ütleva, et kohtuaparaat on üks kõige aeglasematest ja pikaldasematest aparatidest ja sellepärast ei anta mitte kuskil pool kohtu kätte administratiiv ülesandeid täita. See on enam-wähem oma loomu poolest rutulised, nii et nemad kiiremas korras lahendatud peaksid saama, see on esimeseks, teiseks on teada, et kuskil pool enam administratiiv ülesandeid kohtu kätte ei anta, lihtsalt sellepärast, et see ajajärk ajalooliselt ammugi möödab on, kus kohus ka administratiiv ülesanded oma peale wõttis. See wiis, et meil administratiiv asjad Riigikohtu kätte antakse, on küll kõige rohkem omapärane uudsus, missugust meie praegusel ajal palju ei wõi tähele panna. Kui teie wõtaksite nimedepanemise ja -muutmise õigused teistes riikides, siis teie leiaksite, et nad seal ka on administratiivwõimu kätte koondatud, see on ükskõik, kas see wõim on mõne ministriumi, ministri, mõne teise administratiivwõimu wõi asutuse käes, kuid igatahes on tema ikkagi ühe kõrgema wõimu käes, kes kiiremalt talitab, kui seda teewad kohtud.

Kui nüüd härra aruandja meile seletab, et Riigikohus ei jõua oma asjaajamisega mitte küllaldaselt ruttu walmis, siis on see seletataw ja põhjendataw osalt sellega, et meie oma kohtule administratiiv ülesanded peale paneme, mida tema täita ei jõua. Ja kellele seda tarwis on?! Kellele on seda tarwis, et meie kõrgem kohus täidab administratiiv ülesandeid? Nii siis näeme teisest küljest, et nimede panemine on iseenesest puht administratiiv ülesanne ja hoolimata sellest ühekordsest reformist, millest mina enne kõnelesin, hoolimata sellest peab nimesid muutmise toimata ära wõetama Riigikohtu käest ja antama administratiivwõimu kätte. (M. Juhkam, tõer.: Sommer'i kätte!) No, minul ei oleks selle wastu mitte midagi, kui tema härra Juhkam'i wõi kellegi teise kolmanda kätte antakse, aga et meil seda õigust eraisikute kätte anda ei saa, siis peame meie praegusel korral kõnelema siseministriumist, kuhu see wõim üle anda, sest see on eelnõus ette nähtud.

Nõnda on siis asjal kaks külge. Üks külg on see, et administratiivsed toim-

alad tulewad kohtu käest ära wõtta ja edasi anda administratiivwõimude kätte ja teine on see, et meil tuleb wõimaldada kergematel tingimistel nimede reformi läbi wiia.

Missugusel kujul aga administratiiv aparaat selleks kohandatakse, see on hoopis iseküsimus, kas niisugusel kujul, nagu see käesolewas eelnõus ette pandud, et komisjonid rahwale wõimalikult rohkem lähedal seisaksid wõi sellel kujul, et see asutus meie omawalitsuste suuremate üksuste juures oleks. Kõik need küsimused on arutatawad eelnõu läbiwaatamise juures ja muutused, mis eelnõusse tarwilikud oleksid teha, ei ole iseenesest kuigi suured ja sellepärast esineksin mina ettepanekuga, asja enese pärast, kui ka sellepärast, et meil kohtu- ja administratiivwõimu wahel peaks õige piir tõmmatama, käesolewat seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta, kuid anda I ja II lugemise wahel üldkomisjoni läbiwaatamiseks.

J. Lattik (krst.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Kui kunagi meie seadusandlikule asutusele on ette heidetud, et meie oleme teinud eluwõõraid seadusi, siis on minu parema tundmise järele käesolew seadus täiesti eluwõõras. (P a h e m a l t p o o l t : T ä i e s t i õ i g e !) Lugupeetud rahwasaadikud! See seaduseelnõu ei ole mitte meie oma, waid õieti Soomest pärit. See on üks neist ilusaist jälreltegemistest Soome liikumisele, mis aga minu arwamise järele meil kunagi jalgu alla ei saa. Eestlase iseloomule ei ole midagi nii wõõras, kui wõidelda kahe asja wastu, nimelt mehe nime ja mehe müsi wastu. Nende wastu ei ole meil wõitlust mitte. Kui siin härra rkl. Einbund tähendas, et meil palju halbu nimesid on, siis ei waidle ma wastu kui öeldakse, et nimi on orjaaja pärandus, siis on ka see õige, kuid ta on siiski rohkem, nimi on ka wanemate ja isa pärandus. Kui tegelikku elu silmitseda — kes õieti nimesid wahetawad? Need on noored mehed, kellel oma jagu edewust kaasas ja kes mõnikord oma isanime wäärilised ei olegi. Ausad inimesed ei lähegi kergesti oma nime wahetama. (M. M a r t n a s d . : S e e p o l e n ü ü d õ i g e !) See on wast ehk liialdus ja ma wõtan selle üteluse tagasi, ehk ma küll muidu kunagi midagi heameelega tagasi ei wõta.

Ma tahaksin, austatud rahwaesitajad, teie tähelpanu ühe asja peale juhtida.

Meil on praegu uute nimede wõtmine tegelikus elus. Noored wõtawad enestele sagedasti wäga magedad nimed, mitte paremad kui endised, mis sugugi ei kõlba. Need nimed iseloomustawad nende wõtjaid kõige paremini. Mina olen alati selle liikumise wastu seisnud, sest niisugune liikumine on järele tehtud ja meile täiesti wõõras. Kes endale ühel wõi teisel põhjusel uut nime saada tahab, sellele aitab sellest seadusandlikust asutusest küllalt, mis meil praegu olemas.

Meid hirmutatakse ikka ja alati orjaajaga — kui hirmus ja halb see oli, kuid mõtelge, et sellest juba tükk aega möödas on ja nime muutmise ega kaotata seda aega. Nimi kirjutatakse sagedasti nii, nagu wanaisa kirjutas, ta on teataw pühadus ning inimesele omaseks saanud. Tema muutmise toob perekondadesse lõhesid ja see liikumine on niisugune, mis eneses surmaidusid kannab. Kui nüüd rahwaesitus ja seadusandlik asutus seda tahaks toetada, siis lööme meie hoobi õhku, millel mingit wäärtust ei ole. Meie oleme sattunud oma nimede muutmistega sagedasti naeruwäärilisesse seisukorda ja sellepärast olen täiesti selle poolt, et käesolew seaduseelnõu saaks tagasi lükatud ja et ta nii pea mitte ei tuleks Riigikogu ja rahwaesitust ülitama.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Rkl. Einbund'i poolt toodi ette, et see seaduseelnõu tuleks üldkomisjoni tagasi anda ümbertöötamiseks ja et kohtute käest tuleks nimede muutmise toimetus ära wõtta ning anda administratiivwasutuste kätte. Need olid peawäited, mis siin ette kantid. Mina julgeksin nendele wäidetele wastu waielda. Nimedemuutmise wõimalus peab olema kodanikkudele antud, kuid see ei tohi mitte ülearu kergeks tehtud saada, wastasel korral wõiwad tekkida mitmesugused segadused ja kuritarwitused. Kui üks perekonnaliige wõib omale ühe nime wõtta ja teisel on teine nimi. See igatahes sünnitaks kodanlikes elus wäga ja wäga palju segadusi ja annaks wõimalust kuritarwitusteks. Sellest järgneb: perekonnanimede muutmise peab wõimalik olema, kuid ta peab kindla kontrolli all seisma; teisiti igatahes, minu arusaamise järele, siin toimetada ei wõi. Selle üle, kas perekonnanimede muutmise peab aluma kohtutele wõi administratiivwõimudele, wõib waielda. Siin tuleb silmas pi-

dada, et kõigis riikides on palju niisuguseid administratiivtoimetusi, mis peavad kohtute kontrolli all sündima. Terwe meie kohtu kord, mis ligi pool meie tsiivilkohtupidamisest välja teeb, ei ole mitte midagi muud, kui administratiivtoimetused, mis peavad sündima kohtu kontrolli all, nii näiteks raiskajaks tunnistamine, nõdrameelseks tunnistamine, pärijate kinnitamine jne. Sellepärast ka perekonnanime muutmine, kui see peab sündima kindla kontrolli all, siis võib see toime võtta väga hästi antud saada kohtute kätte. Igatahes, kui meie tahame kohtu käest selle toimetuse ära võtta ja administratiivtoimetuse kätte anda, siis käesoleva eelnõu põhjal seda ettepanekut arutusele võtta ei saa. Ta tuleks niivõrd põhjalikult ümber töötada, et temast enam midagi järele ei jää. Sellepärast toetan üldkommisjoni otsust eelnõu tagasi lükata.

J u h a t a j a L. R a u d k e p p: On kaks ettepanekut tehtud: üks ettepanek üldkommisjoni poolt: seaduseelnõu tagasi lükata, teine ettepanek rkl. Einbund'i poolt: seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ja anda üldkommisjoni I ja II lugemise vahel läbiwaatamiseks. Härra Einbund'i ettepanek on jaataw, ja ma kawatzen hääletamisele esmalt panna see osa, et seaduseelnõu vastu võtta, ja siis täiendusena teine osa sellest ettepanekust, et I ja II lugemise vahel üldkommisjoni läbiwaatamiseks. (Hääletatakse.) Perekonnanime muutmise ja muutmise seaduseelnõu on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

11. Narwa linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — I lugemisel.

O m a w a l i t s u s e k o m m i s j o n i a r u a n d j a **O. L i i g a n d:** Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatud Narwa linna administratiivpiirkonna laiendamise seaduseelnõu anti weebuarikuul omawalitsuse komisjoni. Nimelt on Narwa linna administratiivpiirkonnaga lugu järgmine: Wabariigi Walitsuse otsusega 4. maist 1923 aastal ühendati administratiivselts Narwa linnaga sellega otsekoheses ühenduses olewad maa-alad, alewid, wabrikud jne. Selle järele on praegune Narwa linna administratiivpiirkonna maa-ala kogusuurus 1.292½ tiinu. Piirid on aga liiga nurgeliseks kujunenud, ja sellepärast otsustas walitsus ühtlasi siseministrile üles-

andeks teha Narwa linnawalitsusele ette panna esitada uut kawa linnapiiride ümmarguseks tegemise kohta. Uus piiride tegemine võeti päewakorrade ka sellepärast, et 1920 aastal määratud piirid eramannikude maaüksustest läbi lähewad, kusjuures üks osa sennistesse linnapiiridesse jääb, osa aga väljaspool linnapiiri jääb. Seda ei peetud mitte soovitawaks. Sellepärast asus Narwa linnawalitsus kiirelt uute administratiivpiiride väljatöötamisele, ja juba 28. septembril 1920 aastal võttis wolikogu vastu uue administratiivpiirkonna kawa, mille järele linna administratiivpiirkonda pidid langema linna ümbrusest maa-alad 2940 tiinu suurus.

Seega oleks linna sennine maa-ala laienenud rohkem kui kolmekordselt. Ehituspeawalitsus tunnistas selle kawa wastuwõetawaks. Siiski ei esitanud siseministerium seda walitsusele kinnitamiseks, sest et kohalikud omawalitsused, nimelt wallad ja maakonnakohtud protesteerisid selle kawa vastu. Peale selle paistis ka ministeriumile, et linnal tõsist tarwidust nii suure maa-ala järele ei ole. Nüüd jäi asi seisma kunni 1923 aasta alguseni, kus siseministerium ülewaltähendatud Wabariigi Walitsuse otsuse täitmiseks selle küsimuse uuesti üles võttis. Ja siis, selle järele, võttis Narwa linnawalitsus märtsikuul 1923 aastal vastu uue kawa, mille järele linnawalitsus uue plaani laskis walmistada ja selle sama aasta augustikuul esitas siseministeriumile. Esitatud uue administratiivpiirkonna kawa järele oleks nüüd tulnud linnapiiridesse võtta 1.436,64 tiinu, sellega siis üle poole vähem esialgsest kawatsusest. Ehk küll linnawalitsus selle maa-ala juurdewõtmist põhjendas linnapiiride ümmarguseks tegemisega, Narwa tööstuse arenemisega, elanikkude arwu kaswamisega, ette nähes linna arenemist 50-aasta peale, siiski ei olnud ümberkaudsed wallad ja maakonnawalitsused sellega nõus ja tunnistasid piiride kawa wastuwõtmatuks. Selle järele peeti 16. nowembril möödalinud aastal siseministeriumi juures ära nõupidamine, kust osa võtsid Narwa linnawolikogu, Wiru maakonnawalitsuse, põllutööministeriumi ja teedeministeriumi esitajad, kus siis ka linna administratiivpiiride kohta uuesti kokku lepidi ja piirijoon ümberkaudselt ära märgiti, millest linnawalitsusele teatati kaarti tagasisaatmisega, wolikogule ette kandmiseks. 28. detsembril möödunud aastal oli see küsimus Narwa linnawolikogus arutusel, kus siis ka

16. novembril kokkulepitud kawa wastu wõeti, ja linna uued piirid lõpulikult kindlaks määrati. Selle kawa järele pidi linnale külge tulema ainult 382½ tiinu, ehk umbes 418 hektarit, ja nimelt Peetri wallast 36 tiinu, Joala wallast 272,14 tiinu ja Narooa wallast 74,45 tiinu.

Omawalitsuse komisjon läbi arutades seda eelnõu leidis Wabariigi Walitsuse poolt esitatud ettepaneku esitatud motiividel ja Narwa linnapiiride laiendamise kohta tarwilikuks. Eelnõus on Narwa linna administratiivpiirkonna laiendamise kawas ainult õige wäikesed muudatused ette wõetud. Nimelt Narwa linna administratiivpiirkonna kawas eneses tegi komisjon järgmised muudatused: Linnapiiride õigemaks tegemiseks jäeti linna kawatsetud administratiivpiirkonnast wälja: Joala mõisa renditalu nr. 1 põllumaa ühes taluhoontega umbes 10 tiinu suuruses ja peale selle weel Lillench'i mõisa maa-alast üks osa, 34,66 tiinu, mis asub põhjapool Jamburi teed, sest Narwa linnal ei ole loomulikku kaswamist sinna külge näha, kuna Lillench'i mõisa lõunapoolne maa-ala, 10,49 tiinu, jäeti linnapiiride sirgekstegemise mõttes linna administratiivpiirkonda. Täiendawalt wõeti administratiivpiirkonda üles weel Oudowa teeosa, kogusuuruses 1,42 tiinu, sest et suurem osa sellest teest oli juba enne linna administratiivpiirkonda aetud, üks osa ainult oli wäljaspoole linnapiirkonda jäetud. Leiti loomulik olewat, et see tee nii pikalt, kui ta linnapiiri puutub, oleks terwelt linnapiiris. Nii et kokku omawalitsuse komisjonis wähen dati selles kawas ettenähtud maa-ala 43,39 tiinu wõrra. Peale selle määras komisjon kindlaks tähtaja, millal Wiru maakonnast eraldatud maa-ala Narwa linna külge üle wiiakse, sest see tähtaeg ei tohi eelnõus lahtiseks jääda. Selleks tähtajaks arwati kõige kohasemaks 1. jaanuar 1925 a., sest et maksude ja kohustuste suhtes on maaalade ülewiiimine aasta wahetusel kõige parem. Peale selle on eelnõus ette wõetud ainult üks wäikene redaktsiooniline parandus, sõna „korralduspiirkonna“ asemele on wõetud sõna „administratiivpiirkonna“, nii nagu warem wastu wõetud seadustes nimetatud on. Panen omawalitsuse komisjoni nimel ette seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Et Riigikogu juba kaks tundi on töötanud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.05 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 7.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb päewakorras edasi.

12. Tuletõrje Üldkomisjoni seadus — aruandja M. Juhkam: I lugemisel. Põhimõtted, mis on maks-

ma pandud tuletõrje seaduses, kanti Riigikogus ette läinud aasta lõpul omawalitsuse komisjoni aruandja poolt. Peale waidlusi otsustas Riigikogu anda seaduseelnõu üldkomisjoni. Üldkomisjon arutas ja kaalus näpunäiteid, mis Riigikogus tehti ja muudatused, mis tegi seaduseelnõus üldkomisjon, on lähemalt ära tähendatud üldkomisjoni seletuskirjas. Teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **M. Juhkam**: Teen ettepaneku wõtta seadus II lugemisele ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

13. Nuhtlusseaduse Üldkomisjoni § 58² muutmisseadus — aruandja A. Rei: I lugemisel. Nuhtlusseaduse § 58² järele oli isikutel,

keda kohtuotsuse põhjal raskemate karistustega nuheldud, teatawa arwu aastate jooksul peale karistuse ärakandmist keelatud elada pealinnades, pealinnade kubermangudes, kubermangu linnades ja nende lähemas ümbruses jne. See kord ei ole praegu Eesti riigi oludes enam ajakohane, nagu seda Wabariigi Walitsuse seletuskirjas tähendatakse. Wene ajal oli, wõib olla, otstarbekohane kuritahtlikku elementi pealinnast ära saata maale, kus tol

ajal kergem oli teostada järelwalwet kahtlaste isikute järele. Meil on aga kriminaalpolitsei organid rohkem wälja arenenud pealinnas ja teistes suuremates linnades ja sellepärast on ka just linnades kergem kuritegewuse mõttes kahtlaste olluste tegewust silmas pidada. Seepärast on küll selge, et § 58² endisel kujul soowitaw ei ole maksma jätta. Kuid teiselt poolt ei leia Wabariigi Walitsus wõimaliku olewat seda paragrahwi täiesti ära kaotada. Teatawates kohtades, näituseks wabariigi piiriäärsetes maaribades ei oleks wististi mitte soowitaw kuritegeliste olluste elamaasumine. Seesuguseid kohti seadusandlikus korras ära määrata ei ole praegu mitte wäga hästi wõimalik, seepärast tahab käesolew seaduseelnõu Wabariigi Walitsusele õiguse anda neid kohti kindlaks määrata. Üldkommisjon kaalus seaduse läbi ja tegi ainult mõned wäikesed redaktsioonilised parandused. Teen ettepaneku seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Aruandja on ettepaneku teinud käesolewat seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja A. Rei: Teen ettepaneku seaduseelnõu II lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

14. Seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes — I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson:** Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus peab ellu wiima töökonwerentsil Washingtonis 1919 a. wastu wõetud konwentsioonid, mis on wälja kuulutatud „Riigi Teatajas“ nr. 141/142 — 1922 a., nimelt 1) seadus naiste öötöö kohta tööstusettevõtetes, 2) laste wanuse määra kohta, millest peale neid tööstustöös tarwitada wõib, ja 3) laste öötöö kohta tööstusettevõtetes. Walitsuse elnõu, mis selleks 22. now. läinud aastal Riigikogule esitati, sisaldab vähem, kui töökaitse komisjoni elnõu. Nimelt esiteks on keelatud, et lapsed alla 14 a. ei wõi teenida ega töötada awalik-

kudes ehk eratööstusettevõtetes, ehk nende kõrwalasutustes, wälja arwatud ettevõtted, kus ainult ühe ja sama perekonna liikmed töötawad; teiseks sisaldab elnõu kunni 18 a. töötõu tarwitamise keeldu mõnel hädaohtlikul tööalal, kolmandaks, naiste töökeeldu kaewanduste sisemuses, neljandaks naiste ja alaealiste töötõu piiramist öösel ja wiiendaks, andis töö-hoolekandeministeeriumile kokkuleppel kaubandus-tööstusministeeriumiga õiguse maksma panna nimekirja, kus on ära tähendatud ettevõtted ja tööstused, kus 14—16-aastaste alaealiste tööliste töötõu tarwitamine lubatud ei ole. Walitsuse elnõu kaotas ära ühtlasi tööstusliku tööseaduse §§ 64—70, 72—86, see on kogu Wene seadusandluse naiste ja laste töötõu tarwitamise kohta, ilma et oleks selle asemele midagi uut pannud. Töökaitse komisjon ei pidanud seda mitte wõimalikuks, waid täiendas walitsuse elnõu paragrahwidega, mis peawad otsustama neid küsimusi, mille kohta Wene seaduses juba omad paragrahwid olid, pidades tarwilikuks, et sellesse seadusesse saaksid koondatud kõik need normid, mis laste, alaealiste ja naiste töö korraldamiseks tööstuslikus töös tarwilikud on. Et laste, alaealiste ja naiste töökaitse tarwilik, selle üle kultuurimail enam ei waielda. Igal pool on sellekohased seadused maksimas. Ainult laste wanuse määras üksikutel tööaladel mõnel maal on üksikuid lahkuminekuid. Nii näituseks oli enne sõda kõigis Euroopa riikides see laste wanuse määr maksew, mis ajast peale neid tööle wõis lasta. Kõige madalam oli siin 12-eluaasta. Saksamaal, näituseks oli 13-eluaasta, kui laps enam koolikohustusi ei kannu. Saksamaal kestis aga koolikohustus, wälja arwatud Baier, 14-eluaastani, nii, et tegelikult oli siin wanuse määraks 14-eluaasta. Ka teistes riikides oli harilikuks alammääraks 14 aastat. Wene seaduse § 73, mis 1882 a. pärit, ütleb, et lapsi alla 12-eluaasta tööle ei wõi lasta. 1884 a. anti aga nimekiri wälja, kus on ette nähtud need tööd, kus alaealisi alla 15 a. üldse tööle ei tohi lasta. Need nimekirjad olid sedawõrd täielikud, et tegelikult tööstuslikus töös eriti wabrikutöös pandi maksima 15-aastane wanuse määr ja selle tagajärjel ei leia meie tööstusettevõtetes ja just wabrikutes alaealisi kuigi palju. Näituseks oli 1. jaanuaril 1924 a. töölisi, kes kuulusid wabriku inspeksiooni alla 39.615, sellest arwust mehi 25.325, ja naisi 13.427, lapsi 12—15 eluaastani — poisslapsi 10, tütar-

lapsi 7, kokku 17 alaealist, 15—17 a. poiss-lapsi 633, tütarlapsi 213. Siit meie näeme, et meie tööstusettewõtetes küllalt rohkel arwul naisi töötab — $\frac{1}{2}$, alaealisi 15. kunni 17. eluaastani — 846, lapsi aga 17, ja seda, et nii neid on, tuleb kirjutada Wene seaduse arwele, mis senni meie juures maksew oli.

Käesolew seadus on oma ulatuse poollest laiem, kui sennine seadus ja selles seisabki tema paremus. Tema ulatab isegi nende ettewõtete peale, kus ühe ja sama perekonna liikmed töötawad. See on küsimus, mille peale mina eriti Riigikogu tähelpanu pööran. Ja kui seda küsimust otsustatakse, siis seda tehtagu täie teadmise, sest et ka siin on teatawad raskused ees. Ja nimelt on raske juba kontroleerida neid tööasutusi, kus ainult ühe ja sama perekonna liikmed töötawad. Kuid sellekohased seadused on ka mõnes teises riigis maksmas, näiteks Saksamaal pandi 1903 a. seadus maksma, mis pakub kaitset ka lastele, kes kodukäsitöös töötawad wanemate juures. Olgu laps oma wõi wõõras, teda ei tohi sundida töötama kodukäsitöös kella 8 õhtust kunni 8 hommikuni, keskpäewal peab 2 tundi waheaga olema. Wanemate juures wõiksid lapsed töötada peale 10-eluaasta ja wõõraste juures peale 12-eluaasta mitte üle 3. tunni päewas, kooli waheajal mitte üle 4. tunni päewas. Mis puutub naiste ja alaealiste tööaja piiramisse, siis on sel alal igas Euroopa riigis juba aastakümneid seadused maksmas. Nii keelati Inglismaal laste öötöö juba 1833 a. manufaktuuris ära ja seati lastele 9—13 a. wanuses 8-tunniline tööpäew. 1844 a. anti wälja naiste töökaitse-seadus tekstiiltööstuse kohta, kus wastawaid keeldusid käsitati. 1850 a. seadusega ei lubatud naistel ja lastel töötada enne kella 5 hommikul ja peale kella 6 õhtul, misjuures vähemalt üks waheaeg vähemalt $1\frac{1}{2}$ -tunniline pidi olema. Ületunnitöö oli Inglismaal haruldane nähtus. Ka Preisimaal anti alaealiste seadus 1839 a. wälja, kus naiste ja alaealiste öötöö oli keelatud $\frac{1}{8}$ õhtul— $\frac{1}{2}$ 5-ni hommikul. Naistel lubati ületunnitööd teha kunni 40 tundi aastas. Austrias ei tohi 1885 a. seaduse järele alaealised ja naised töötada kella 8 õhtul kunni kella 5-ni hommikul. Samasuguseid seadusi leiame ka teistel maadel, näituseks Helweetsias, Prantsusmaal. Wenemaal ja senni Eestis oli 1890 a. seadus maksew, mis sisaldab laste kunni 17 a. ja naiste öötöö keeldu kella 9 õhtul kunni kella 5-ni

hommikul ja § 68 kella 10—4, kui on kahe wahetusega töö. Käesolew seadus näeb töökeeldu ühe wahetuse juures kella 9 õhtul kunni kella 5-ni hommikul ja kahewahetuse juures kella 10. õhtul kunni kella 5-ni hommikul. Tähendab, ka siin on ainult edasimineku seaduse ulatuses.

Seaduseelnõu § 2 ei keela mitte ükski alla 14 aasta wanuse laste töötamist ettewõtetes, waid ka nendes ruumides, nimelt tööstusettewõtete ruumides wiibimist. See keeld oli maksew senni sarnaste tööstuste kohta, kus wabrikutöid tehakse, juba Wene määrustega 1884 a. alates.

§ 3-das on erand tehtud lastetöö kohta kutsekoolides, kus töötingimised kinnitatakse haridusministri poolt kokkuleppel töö - hoolekandeministriga. Kutsekoolid peawad olema edaspidi need asutused, kes walmistawad ette tarwilikka oskustöölisi. Wabrikutöö muutub oma iseloomu poolest sarnaseks, et siin töö õppimine oskustöölisele tarwilisel ulatusel pea täiesti wõimatuks saab. Muidugi tuleb ka õpilasel oma wilumus omandada peaasjalikult kutsetöös.

§ 4-as sisaldab nimekirja, kus üles loetud need tööstusettewõtted, kus alaealiste, kunni 15 aastani, tööjõu tarwitamine keelatud. Nagu ma tähendasin juba on see nimekiri maksew Wene määrustega 1884 aastast alates. Töökaitse komisjon wõttis siin wanusemääraks 16 aastat, silmas pidades seda, et see nimekiri sisaldab terwisele kahjulikka töid, kuna aga kunni 18-aastased alaealised veel füüsiliselt pole tööstusliku töö jaoks küllalt wälja arenenud. Kolmandal lugemisel jäadi sennimaksma wanusemäär juurde sel põhjusel, et töowilumuse õppimine nõuab 3 kunni 5 aastat. Soowitaw on, et need, kes tööstuslikus töös on, peaksid wilumuse omandama enne 20 aastaseks saamist, millele järgneb kaitseteenistusse kutsumine. Ka lõpetatakse 6-aastane algkool 14—15-aastaselt ja waesematele inimestele, kes paratamatalt tööle peawad asuma, tooks aasta kaotsimine kahju.

§ 5-das wõeti vastu keeld, et alaealised kunni 16 aastani ei wõi töötada tapamajades, loomanülgimise ega soolikatööstuses, ega selle töö juures wiibida. Siin oli põhjuseks see, et need tööd toorestawalt wõiwad mõjuda.

§ 6 ja § 7 on wõetud sennimaksimate määrustest. Praegumaksimate seaduste järele on keelatud kunni 17-aastastel töötamine jõumasinate juures. Töökaitse komisjon on wõtnud siin wanusemää-

raks 16 a., nii et üks aasta vähem, silmas pidades seda, et see seadus ka wäike-tööstuste kohta maksew on.

§ 8 wastab makswa seaduse § 66-le ja § 9 — § 65-le. Raskejalgsetele naistele ja alla 15. a. alaealistele oli ka sennimaksimate määruste § 94 järele keelatud raskuste tõstmine ettewõtetes. Käesolewas seaduses on see § 10-nes. Töökaitse komisjon pidas ka tarwilikuks töö-hoolekandeministrile anda õigust kokkuleppel wastawa ministriga naiste ja alaealiste kurnawate tööde nimekirja täiendada, kui seda tegelik elu nõuab. § 12-määrab kunni 16-aastaste alaealiste tööpäewa tekstiiltööstuses 6 tunni ja teistel tööaladel 6½ tunni peale. Sarnast tööpäewa alaealistele sisaldab ka teiste maade seadusandlus. Wene seadus, nagu ma juba tähendasin, nägi ette 8 tundi juba enne sõda. See on alaealiste esimene tööaasta, ta on weel wälja arenemata ja ei wõi temale sarnast tööpäewa määrata nagu täisealisele.

§ 13 keelab kunni 17-aastaste alaealiste ületunnitöö ära. Alaealised ei ole weel oskustöölised ja nende ületunnitöö järele ei ole tööstuses mingisugust tarwidust. Ületunnitöö ei ole üldse loomulik nähtus, waid erand.

§ 14 tahab anda kunni 16 aastasele täieliku pühapäewarahu, mis peaks olema kindlustatud ka täisealistele. Et mitte alaealisi kestwa tööga ära kurnata, on wõetud § 15-as juba Wene seaduse § 74 maksew kord, et alaealised ei wõi töötada üle 4 tunni järgimööda, kui töö kestab üle 6 tunni. Näituseks 8 tundi wahet pidamata töötada, see peab tingimata alaealiste terwise peale kahjulikult mõjuma.

§ 16 ja § 20 kõnelewad öötööst.

Järgmised paragrahwid räägiwad järwalwe teostamisest ja ei lähe makswast korrast sugugi lahku. Kolmas osa sisaldab nuhtlusseaduse wastawa paragrahwi muutmist. Nii seisab siis käesolewa seaduse tähtsus õieti selles, et ta seda, mis senni mitte ainult mujal, waid ka meil wabrikutööstuses maksew oli, laiendab kogu tööstusettewõtete peale, nagu seda ka konwentsioonis ette on nähtud. Nende kolme konwentsiooni elluwimise poolest on praegu seisukord sarnane, et pea kõigis maades on nad ellu wiidud ehk kus seda mitte ei ole, seal on esitatud wastawad seaduseelnõud ja wõib kindel olla, et mõni riik wälja arwatud, need konwentsioonid ka lähemas tulewikus kõigis riikides maksma pannakse. Käesolew seadus ei ole mitte täielik sellekohane seadus.

See on ka tema kõige suurem puudus. Kõik tähtsamad momendid naiste ja alaealiste töö korraldamisest, nende tööjõu kaitsest on wälja jäetud. Nii näituseks ei puuduta ta mitte kaubandusala, ei puuduta ka joogikohti ja teisi, kus ka alaealiste tööjõudu tarwitatakse ja mis tihti palju halwemaid tagajärgi annawad kui tööstuse töö. Teiste maade seadusandluses on selle kohta sajad paragrahwid olemas. Näituseks Hollandi seadus sisaldab 38 lehekülge peenikest kirja, meil aga katsutakse sedasama küsimust ära otsustada mõne lehekülje peal, ja sellepärast tuleb tema peale waadata kui esimese katse peale meie riigi sennise kestwuse ajal ühte töökaitse-seadust wastawalt meie oludele muuta ja alaealistele, lastele ja naistele tööstusettewõtetes kaitset pakkuda. Loomulik on, et sellele seadusele edaspidi antakse täiendawad seadused ka teistel tööaladel, näituseks, kaubandusettewõtete jne. kohta. Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Panen aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud, — seega on käesolew päewakorra-punkt läbi.

15. Rahukogu kinnistusosakonna kantseleimaksu seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson**: Austatud Riigikogu liikmed! Wene ajal oli rahukogu kinnistusosakondade kantseleimaksu jaoks kindel taks sisse seatud. See taks on trükitud meie notariaalseaduse § 369 p. 2 lisana. Hiljem, meie walitsuse ajal on see taks tõstetud umbes 10-kordseks. See oli 1920 aastal, sel ajal, kui meie margakurs oli weel palju kõrgem kui praegusel ajal. Praegusel ajal meie margakursi wäärtusele need maksud koguni enam ei wasta. Nii näiteks wõetakse kinnistusraamatute läbiwaatamise eest 5 marka, Wene ajal wõeti aga 25 kopikat, mis igatahes palju rohkem oli. Nii on ka kõik teised maksud, ja sellepärast on Wabariigi Walitsus esitanud seaduseelnõu, milles ta need maksud tõstab wastawalt meie rahakursile. Üldkommissjon waatas selle seaduseelnõu läbi, tegi elnõus wastawad parandused ja esitab nüüd elnõu Riigikogule wastuwõtmiseks. Eelnõu eneses mingisugust

põhimõttelist küsimust ei sisalda, ainult normeerib meie rahaväärtusele wastawalt kantseleimaksusid, mis kinnistusosakondades wõetakse.

Panen ette seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Panen aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson**: Et see eelnõu iseenesest väga lihtne on ja eneses midagi põhimõttelist ei sisalda, sellepärast teen ettepaneku seaduseelnõu II lugemisele wõtta, ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud seaduseelnõu wõtta II lugemisele, ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

16. Riigile ülewõetud waranduste ülesleidmise eest maksetawa tasu seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman**: Wabariigi Walitsuse poolt esitati läinud aasta lõpul seaduseelnõu riigile ülewõetud waranduste ülesleidmise eest maksetawa tasu kohta. Rahaasjanduse komisjon, seda seaduseelnõu arutades ühines Wabariigi Walitsuse ettepanekuga sisuliselt, see on — asus samuti sellele seisukohale, et tasu riigiwaranduste ülesleidmise eest maksta tuleb. Selle küsimuse selgituseks wõin siin järgmist tähendada. Ajutise walitsuse poolt wõeti märtsikuul 1919 a. wastu määrused, mis awaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 21 — 1919 a. ja mille järele riigiwaranduste ülesleidmiste, hoidmise ja kokkukogumise eest kaubandus-tööstusministril õigus oli tasu määrata, aga mitte üle 10% nende waranduste wäärtusest. Tegelik elu on aga näidanud, et kunni wiimase ajani on korda läinud mitmetel isikutel selgeks teha warjatud riigiwarandusi ja selle läbi wõimaldada riigile suurte ja wäärtuslikkude waranduste tagasisaamist, mõnel puhul kohtu teel, mõnelt poolt ka otsekohe wõimaldades mitme ja mitme miljonilisi riigiwarandusi päästa. Wabariigi Walitsus oli asunud seisukohale, et nendel juhtumistel, kui riigiwaranduste riigile tagasimuretsemisel

on keegi üles näidanud erakorralist hoolust, tuleks selle eest ühekordset autasu maksta. Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõus oli määratud autasuks fikseeritud summa, mis tegelikult ühe kunni kahe protsendini kõikus päästetud waranduste üldwäärtusest. Rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud eelnõus jäetakse aga kaubandus-tööstusministrile wõimalus igal konkreetset juhul läbi kaaluda, kuiwõrd on autasusaaaja teened erakorralised ja siis alles määratakse autasu, üldsummas mitte üle 2% päästetud waranduse realiseerimisel saadud summast.

Teine tähtsam muudatus oli selles, et selle autasu määramisel wõetakse praeguse esitatud eelnõu järele aluseks mitte waranduse wäärtus hindamisakti järele, waid see summa, mis selle waranduse realiseerimisel riigikassa tegelikult saab. Selle põhjenduseks wõiks järgmist ette tuua: näituseks wõib hindamise juures selgeks teha, et mõnesuguse riigi päralt olla waranduse tõsine wäärtus on wõib olla väga suur, kuid meie praegustes oludes seda realiseerides ei saa kasutada tema õiget wäärtust, waid saab teda wähest ainult materjaalina tarwitada, ehk teinekord wana metallina ära müüa. Sellepärast ei ole mitte õigus, kui autasu määramisel wõetakse aluseks hindamise wäärtus, waid arwesse tuleb wõtta ainult summa, mis waranduste realiseerimisel tegelikult saab. Realiseerimise all tuleb siin mõista ka seda, kui warandus, näiteks üle antakse ühele wõi teisele ministeeriumile, sest ministeeriumid riigiomanduseks tunnustatud waranduse wastuwõtmisel ei lepi ju igasuguse hinnaga, waid on huwitatud sellest, et oma eelarwes wäljaminekute summat mitte üleliiga suurendada, omandades warandusi tõele mittewastawa hinnaga. Sellepärast oleks siis ka nendel juhtumistel, kui warandus walitsuse kätte jääb ja mitte ära ei müüda, autasu määramise aluseks tegelik realiseerimise hind.

Rahaasjanduse komisjon leidis tarwilikuks ära tähendada, et tasu ei tohi olla mitte üle 2%, kuna — nagu ma juba nimetasin — ajutise walitsuse määruste järele wõimalik oli tasu maksta kunni 10%. Seaduse tarwilikkust silmas pidades ja alla kriipsutades teen mina rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seadus I lugemisel wastu wõtta.

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Käesolewa seaduseelnõu

puhul peab konstateerima seda iseäralikku tõsiasja, et käesolew majanduslikult raske aasta ja üle miljardi ulataw puudujääk riigi eelarwes on walitsust meelitanud eelnõudega esinema, mis riigilt jällegi miljonid nõuawad ja milliste eelnõudega ei sõandatud esineda aastatel, kus riigikassa ülejääk üle miljardi ulatas. Kuid weel iseäralikum on see, et rahwaesitus, kellele tema walijate majanduslikult raske seisukord teada peaks olema, sarnast pillamise poliitikat omalt poolt süwendada aitab. Walitsus nõudis krediiti 750.000 marka selleks, et üheprotsendilist tasu maksta isikutele, kes erilist hoolsust on ülesse näidanud riigiwaranduste ülesleidmisel. Rahaasjanduse komisjon suurendas seda tasu 2% peale ja tõstis sellega kulu selle seaduse järele 1.500.000 margani.

Meie peaksime enne seaduse wastuwõtmist küsima, kellele see summa läheb ja kas tingimata tarwilik on riigi huwides seda summat wälja anda, juba ilma selletagi küllalt koormatud eelarwet weelgi suurendades. Kui meie ei taha otse lahiste silmadega kuristikku tormata, siis peaks meie selle seaduseelnõu tagasi lükama. Rahaasjanduse komisjonis esitati päästetud waranduste nimekiri, kus päästjate nimed ära tähendatud, kellele kawatsetakse tasu maksta. Ja seal selgus, et kogusummas on päästetud warandusi, mille eest tasu nõutakse, 75 miljoni 806 tuhande marga wäärtuses. Ministeerium ei ole senniajani oma õigust, määrata tasu kunni 10%-ni, mitte tarwitanud ja ei ole ministri poolt nähtawasti weel kellegile tasu määratud. Selle kawatsetawa tasu osalisteks käesolewa seaduseelnõu järele arwati peaasjalikult kahte härrat. Nendest üks on keegi riigikontrolli ametnik, kelle arwele nendest 75 miljonist üksi juba 60 miljonit kirjutatakse, nii et tema 2%-line tasu tõuseks 1 miljoni 200 tuhande peale. Teise härra oma, kes on ühtlasi riigiwaranduste ülewõtmise osakonna ametnik, on pea kõik ülejäädaw osa sellest summast, mis läheb juba tema arwele. Peale selle olid weel mõned wäikesed summad üles loetud kõrwalistele isikutele. Siin on wõrdlemisi wäiksed asjad nimekirjadesse sisse wõetud, näituseks wana regi 150 marka, pruugitud hobuseriistad 50 marka, regi 200 marka jne. Sarnased wäikesed warandused, kogusummas teewad nimekirjas esimese punkti all Tartu maakonnas 64 tuhat marka wälja. Ja selle 64 tuhande marga pealt saadaw 2%, see teeks wõrdlemisi wäikse summa, ainult mõned-

tuhanded margad. Nii siis wõrdlemisi suuremad miljonilised ja sajatuhandelised summad läheksid paarile ametnikule ja wäiksemad summad wõib olla siis mõnele üksikule isikule maakondades. Minu arwates need suurema tasu wäärilisteks arwatud härrad, kui nad mingit erilist hoolsust tõepoolest peaks olema üles näidanud, siis juba selle tõttu, et üks neist riigikontrolli ametnik oli, olid seda kohustatud tegema oma teenistuse kohuseid täites, see oli nende otsekohene ülesanne. Nii nagu mul teada, ei ole ainuüksi selle riigikontrolli ametniku teenete läbi korda läinud 60 miljonilist warandust üles leida, mille eest tasutaamiseks tema prätendeerib, waid nende waranduste ülesleidmiseks on sammusid astunud riigikontroll, kes on isegi wäljamaalt tarwilikka andmeid ja dokumenta muretsenud. Ja nüüd tema arwele seda waranduse päästmist üksinda kirjutada, ei oleks sugugi õiglane, seda enam, et ta juba teatawal wiisil selle eest tasutud on saanud. Ja mina arwan, et iga riigi korraliku ametniku ülesanne on oma ametikohuste täitmine. Asjaolu, et ühel on wõimalus olnud teenida sarnasel kohal, kus wõimalus on riigiwarandusi üles leida, ei peaks temale mitte sarnaseid lisatasusid wõimaldama. Kõigil neil põhjustel panen mina oma rühma nimel ette seda seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja E. Weberman: Härra rkl. Jõeäär'i põhjenduste kohta on minul järgmist ütelda. Härra rkl. Jõeäär nimetas, et rahaasjanduse komisjon on suurendanud autasu 1% wõrra, kuna tegelikult see ei ole nii. Oli nõutud Wabariigi Walitsuse ettepanekus 750.000 marka, eeldades, et päästetud waranduste kogusumma ei ulata üle 75 miljoni, mis wälja teeb umbes 1%. Kui praegune rahaasjanduse komisjoni ettepanek räägib, et rahaminister wõib määrata kunni 2%, tähendab — wõib määrata ka wähem, see ei eita ka mitte 1/10% maksmist. Ei ole põhjust eeldada, et ministeerium määrab igaühele maksimumi, seda tuleb teha ainult neil juhtumistel, kus erilist hoolt on üles näidatud, kus on tehtud seda, mitte nagu lugupeetud rkl. Jõeäär tähendas, oma ametikohuste täitmisel, waid pean ütleva, wäga tihti oma algatusel, ettewõttel ja initsiatiivil. Näituseks see ametnik, kelle kohta härra Jõeäär nimetas, et tema riigiwaranduste osakonnas teenib, peab ütle-

ma, et tema on seal harilik raamatupidaja, kelle ametikohuste hulka kuidagi ei kuulu eraisikute waldamisse sattunud riigiwaranduste hoiupaikade selgitamine. Raamatupidaja kohused on selged ja temal ei pruugi sugugi minna ja järele kuulata kus need warandused asuwad. Kahjuks ei ole siin kõiki wõimalik ette kanda, kuid härra kaubandusministri abi tõi rahaasjanduse komisjonis ette mitmeid konkreetseid juhtumisi, kus üksikud isikud, üles näidates erakorralist hoolsust ja initsiatiivi, mitmel puhul isegi suuremaid ainelisi kulusid kandsid riigiwaranduste panipaikade selgestegemisel, ette wõttes wahest isegi reisisid wäljaspoole meie riigi piirid. Ja kui niisugust tööd ja waewa on see nõudnud üksikutelt isikutelt, et seda ehk teist asja selgeks teha, siis ei saa ju mitte kõik seda suurt tööd naljaks teha sellega, kui ette tuuakse, et seal on ka wanad sedelgad hulgas, ja et 45 marka on nende hind. Lubage mulle ette lugeda samast nimekirjast ja samalt lehelt edasi ja seda ei saa ka mitte härra rkl. Jõeäär salata, et siin näeme juba mitmekümne miljonilisi riigiwarandusi, mille päästmist eelkõneleja mitte ei nimetanud. (W a h e l h ü ü e.) Rääkisin mina selle asja kohta ka riigikontrolööriga, et selgitada, kas on kõne all olew kontrolliametnik nimetatud waranduste ülesleidmisele jõudnud temale antud ülesannete täitmisel, ja kui see nii peaks olema, siis muidugi wõtab minister seda tasumääramisel arwesse, et need warandused on riigile päästetud. Aga siin on selgunud, et on üles wõetud mitmed asjad, millised ametnikule tema ülemuse poolt ülesandeks tehtud kunagi ei ole ja mis otsekohe tema tegewuspiirkonda kogu ei kuulugi. Siis peaks ju see riigi kui peremehe seisukohalt täiesti selge olema, et kui teatud wäike tasumaksmine, nagu 1% ja 2%, wõib riigile päästa suuremaid warandusi, siis selle tasu maksmine ainult soowitaw on, seda enam, et eelmise walitsuse poolt nähtawasti selle endise korralduse tõttu on ka sarnased lubadused antud. Siin oli wahe nüüd selles, et walitsuse ettepanekus oli nimetatud tähtaeg, et tasu wõiwad saada ainult need, kes teatud kuupäewani, see oli nimelt 1. juulini 1923 a., sellekohaste palwetega on jõudnud esineda. Rahaasjanduse komisjon seda läbi kaaludes leidis, et see põhimõte mitte täiesti õiglane ei ole, et nendele, kes teadsid, mil on tarwis palwekirjaga esineda, need saawad tasu, aga need, kes seda ei jõudnud teha, kuid kel-

lel ehk weel suuremad teened — need tasu mitte ei saa. Seda põhimõtet ei tunnistanud rahaasjanduse komisjon õigeaks.

Mis puutub autasu protsendisse, siis ei saa ju mitte oletada, et kaubandus-tööstusministerium tingimata määrab igaühele kõigekõrgema tasu, et wõib tulla 750.000 marga asemel poolteist miljonit, wõib ka nii tulla, et 750.000 asemel tuleb 175.000, see ripub täiesti ära kaubandus-tööstusministrist, kuiwõrd leiab tema waranduste päästjate teeneid olema erakorralised. Ega meie ei saa seaduse wäljandmisega igasuguseid üksikuid juhuseid ette ära määrata ja tõsisele kaalumisele wõtta ja sellepärast wõib ainult ülemäärana protsenti kindlaks teha. Seda kaalub walitsus, kui täidesaatew wõim, wõi wastaw minister, igakord läbi. Kui selgub, et ametniku teenistuse kohustustesse see töö nii kui nii oleks kuulunud, siis ei tule ka tasu maksta ja see seadus ei sunni mitte seda tasu igal juhtumisel maksuma... (W a h e l h ü ü e: Et ametnikul on õigus saada tasu 2%, see ei ole tegelikult aga mitte nii.)... Mitte just 2%, waid kunni 2%, ja see on hoopis teine asi, see wõib ka $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$ olla. Ei ole mitte määratud, et see tingimata 2% on, selles on wahe. Siinjuures ei ole ka mitte täpselt õige, et kõik tasusaajad on riigiametnikud, ja see nimekiri, nagu kaubandus-tööstusministri abi seekord rahaasjanduse komisjonis, aga pärast ka minule, kui aruandjale, seletas, on ainult osaline nimekiri. Ja siin ei saa ka rääkida sellest, kui wäljaminekust, et raske ikaldusaasta mitte ei luba uusi kulusid teha. Siin on aga iga 2%-line wäljaminek 98% ikkagi riigile sisse toonud. Praeguesitatud seaduseelnõu järele ei ole seega tähtaeg mitte piiratud, ja wõib autasu saada ka nende waranduste eest, mis hiljemalt 1. juulit 1923 a. päästetud, ja mis wõiwad ka praegu päästetud saada. Kui arwesse wõtta, et isegi ostu-müügi harilik komisjoni tasu ulatab kunni 2%-ni, et leitud waranduste eest mitmete riikide seadustes ette nähakse kunni kolmas osa, kui meie ajutine walitsus lubas kunni 10% tasu, ja kui siis siin riigil ei leidu 2% tasu anda, siis, mu härrad, oleks see küll tõesti ülekohus. Pealegi, kus praeguesitatud redaktsioonis on öeldud, et tasu ei maksta mitte igale ühele, waid ainult neile, kes erilist hoolsust üles näidanud on. Kui erilise hoolsuse ülesnäitamise eest wäikest tasu määratakse, mis harilikust ostu-müügi komisjoni protsendist mitte suu-

rem ei ole, siis ei peaks ju selle wastu kellegil olema midagi, sest see on ainult suuremate summade sissetuleku võimaldamine riigile väikese tasu eest. Mina ei saa mitte rkl. Jõeäär'i ettepanekuga ühineda ja teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu võtta.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud seda seaduseelnõu I lugemisel wastu võtta. (Hääletatakse.) Poolt on 22 häält, wastu 19, sellega on seaduseelnõu I lugemisel wastu võetud. (Hüüded: Palume sedelitega hääletada.) Nõutakse sedelitega hääletamist, palun sedelid välja jagada.

Kes on seaduseelnõu I lugemisel wastu võtmise poolt, kirjutab sedelile „poolt“ ja kes wastu — kirjutab „wastu“. (Rahwasaadikud annavad hääletamissedelid ära.) Kas tehakse ettepanekuid häätelugemise kohta? (Hüüded: Juhatus hooleks.) Ettepanek on sedelitelugemist juhatus hooleks jätta. Ettepaneku wastu ei waielda. Palun juhatus liikmeid häätelugemisele asuda. (Abiesimees L. Raudkepp ja sekretäär T. Kalbus loewad sedelid.) Poolt on antud 19 häält, wastu 31, tühje 8, sellega on käesolew seaduseelnõu tagasi lükatud. (M. Martna, sd.: Rahwuswabameelsete südametunnistus ärkas.)

17. Väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg:** Rahaasjanduse komisjon waatas Wabariigi Walitsuse poolt esitatud väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise

seaduse täiendamise seaduse läbi ja wõttis selles ulatuses wastu, nagu ta Wabariigi Walitsuse poolt esitatud. Rahaasjanduse komisjon leidis tarwilikuks muudatusi teha nende paragrahwide juures, mis käsitawad komisjonide walimisi. Komisjoni töös tekitas see asjaolu takistusi, et komisjonide liikmed sagedasti puudusid, ja kunas nendel asemikka aga ei olnud, mille läbi tööd takistatud said. Leiti tarwilikuks võimalus anda komisjoni liikmetele ka asemikka walida. Samuti anti ka maakonnawalitsuse esimehele õi-

gus omale asetäitjaks määrata ühte maakonnawalitsuse liiget, kes koosolekul esimehe äraolekul tema kohuseid täidab.

Mis puutub teadaandesse hindamistööde tagajärgede kohta, siis tehti seda eelmisel aastal suusõnal. Kuna suusõnalise teadaande kohta raskusi tekitas wastulause andmine, siis leidis rahaasjanduse komisjon, et need teadaanded peawad saama kirjalikult tehtud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu võtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu võetud.

Aruandja E. Birkenberg: Teen ettepaneku seaduseelnõu II lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu võetud.

18. Soowiwalidused riigi 1924 a. eelarwe puhul. (Eelarwe-komisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega järgmised soowiwalidused):

1.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kiires korras ametnikkude koosseisu ühes ametkondade asjaajamise korraga koosseisude wähendamise ja asjaajamise lihtsustamise suhtes põhjalikule rewideerimisele wõtaks ja selleks tarwisminewad ettepanekud ja seaduseelnõud Riigikogule esitaks hiljemalt ühes 1925 a. eelarwega.

2.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kõige lähemal ajal esineks ministeeriumide korralduse ja koosseisude seaduseelnõuga, mis võimaldaksid walitsemise süsteemi lihtsustamise ja praeguse laialise ametnikkude aparaadi põhjaliku ümberkonstrueerimise.

Kunni uute koosseisude seadusandlikul teel maksmapanemiseni, tuleb walitsusel ühes riigikontrolööriga kõik abinõud tar-

witusele wõtta asjaajamise ja arwepidamise lihtsustamiseks.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

3.

Riigikogu awaldab soowi:

1) 1924 a. eelarwe-aasta jooksul awanewaid kohti täiendatakse wõimalikult hästikwalifitseeritud tööjõudude läbi, et riigiasutuste tööwõimet tõsta.

2) Ametnikkude arwu kokkutõmbamise wõimaldamiseks tuleb:

a) walitsusasutuste töökorraldust lihtsustada ja töötehnikat tõsta;

b) ametnikkude tööaja pikendamise korral tuleb ametnikkude palgaolusid parandada.

3) Walitsusasutuste töökorra lihtsustamise wõimaldamiseks tulewad riigikontrolli nõudmised riigiasutuste rewideerimise ja aruandmise korra kohta tarbekorral seadusandlikul teel muuta, ilma et see läbi kontrolli lõikawus kannataks.

Juhataja **K. Wirma**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Kuna esimene soowiawaldus sisulikult samaseid mõtteid sisaldab mis teinegi, siis ei leia meie wõimaliku olewat ühe ja sama küsimuse kohta kahte soowiawaldust wastu wõtta ning hääletame selle soowiawalduse wastu.

Juhataja **K. Wirma**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Ma juhin tähepanu selle peale, et see soowiawaldus loogiliselt on täiesti mõttetü. Seal on punkt 1-es öeldud: „1924 a. eelarwe-aasta jooksul awanewaid kohti täiendatakse...“ Kuidas saab kohti täiendada? Mis järeldusi peab walitsus sellest tegema, kui Riigikogu käsib kohti täiendada?

Edasi teen ettepaneku p. 2-es „b“ lahus hääletada. Seal on öeldud: „ametnikkude tööaja pikendamise korral tuleb ametnikkude palgaolusid parandada“. On alati kõneldud sellest, et ametnikkude palgaolusid tuleb parandada. Tööpäewa on juba pikendatud ja nüüd tahab Riigikogu palga parandamisega ühenduses weel tööpäewa pikendada. Kui pikaks siis tööpäewa tahetakse teha? Neil motiividel ei saa mina selle soowiawalduse poolt hääletada.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Piiskar'i poolt on ettepanek punkt 2-es „b“

lahus hääletada. Ettepanek tuleb kõigepealt hääletamisele ja siis terve soowiawaldus. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on p. b tagasi lükatud.

Panen hääletamisele soowiawalduse ilma p. b-ta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

(Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega järgmised soowiawaldused):

4.

Riigikogu awaldab soowi, et autodeküsimus walitsusasutustes tuleks rewideerimisele wõtta. Tuleks kaalumisele wõtta, kas ei oleks soowitawam ministeeriumidele autode asemel natuuras määrata wastaw sõiduraha eraldi sõidurahadest ministeeriumi asutustele. Riigikogu ootab seda ettepanekut wastawate kalkulatsioonidega Wabariigi Walitsuselt 1925 a. eelarwe esitamise juures.

5.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kõige kiiremas korras töötaks wälja seaduse, milllega sunduslikult kõigi joomakohtade kauplemise aega märksa piiratakse, pühapäewiti täiesti ära keelates joowastawate jookide müümist, ja joogikohtades keelatud oleks kõiksugu ettekanded, ka muusika ja eriti kabinetid.

6.

Riigikogu awaldab soowi, et piirituse wäljamaale eksporteerimise korda radikaalselt muudetaks ja eriti selles mõttes, et piirituse wäljawedu mitte ühe ühisuse monopooliks ei oleks tehtud ja et eksportpiiritust ainult Tallinna sadamas oleks lubatud suurematele laewadele peale laadida.

7.

Riigikogu awaldab soowi, et piiritusmonopool saaks muudetud täielikuks riigimonopooliks. Omawalitsuse asutused ja seltskondlikud organisatsioonid ei tohi olla huwitatud wiina läbimüügi kwantumist. Wiinamüük peaks saama korraldatud ametnikkude kaudu, kes mingil tingimisel ei tohiks läbimüügi suurusest huwitatud olla.

8.

Piirituse walmistajatelt piirituswabrikutelt tuleb ajawiitmata ära wõtta õigus piiritust üle normi ajades „odawat piiritust“ wäljaspool riiklikku wiinamonopooli omalt poolt müügile toimetada.

9.

Riigikogu awaldab soowi, et riigi poolt toetataks omawalitsusi eeskujulikkude rahwasöögimajade awamisel.

10.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kaalumisele wõtaks, kas ei oleks mitte otstarbekohasem lähemal ajal koondada kaubandus-tööstus- ja rahaministeeriumid üheks majandusministeeriumiks.

11.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kõikipidi püüaks toetada omawalitsusi koolimajade ehitamisel, mitte ainult riikliku laenu andmisega, waid ka riigimetsadest odawama hinnaga ehitusmaterjaali andmisega.

12.

Riigikogu awaldab soowi, et Kadrioru lossi peahoone ka edaspidi ära kasutataks muuseumi asupaigaks.

13.

Riigikogu awaldab soowi, et kõik Wabariigi Walitsuselt Riigikogule esitatawad seaduseelnõud põhjalikult läbi waadataks ja wiimistletaks kohtuministeeriumi kodiifikatsiooni osakonnas.

14.

Riigikogu awaldab soowi, et juriidilise abi ja kohtukulude katmiseks lubatud summad saaks kõigis ministeeriumides ühtlasel alusel tarwitatud, ning et kindlapalgalsed juriskonsultid kohustatud oleksid juriidilist nõu andma (konsulterima) kõigis küsimustes oma ministeeriumi tegeuse piirides.

15.

Riigikogu awaldab soowi, et riiklikud asutused oma warustusmaterjaalid esijoones neilt riiklikkudelt asutustelt muretsksid, kes neid walmistawad.

16.

Riigikogu awaldab soowi, et raudteel kütte- ja tarbepuude tehnilised tingimised

saaks wälja töötatud kokkuleppel metsade peawalitsusega.

17.

Riigikogu awaldab soowi, et walitsus abinõud tarwitusele wõtaks wäärnähtuste kõrwaldamiseks, mis riikliku ehituslaenu määramisel ja wäljaandmisel ilmsiks tulnud.

A r u a n d j a **K. Kornel** (loeb):

18.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus Peipsi järwe kallaste üleujutamise ja jää ärahoidmiseks võimaldaks külade kohal kallaste kindlustamiseks materjaali saamist.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

A r u a n d j a **K. Kornel** (loeb):

19.

Riigikogu awaldab soowi — Wabariigi Walitsus wõtku kaalumise alla Peipsi järwepinna reguleerimise küsimus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastu wõetud.

A r u a n d j a **K. Kornel** (loeb):

20.

Riigikogu awaldab soowi, et mitmesugused kitsendawad seadused ja määrused, mis kodanikkudele raudteeametnikkudega asjaajamises asjatu raskusi sünnitawad ja millede järele elulist tarwidust ei ole (kinnitatud wolikirjade nõudmine kaupade kättesaamisel jne.) ära saaks muudetud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada, palun uesti. (Hääletatakse.) Soowiawalduse poolt on 15 häält, wastu — 15, sellega on soowiawaldus tagasi lükatud.

A r u a n d j a **K. Kornel** (loeb):

21.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus lähemal ajal Saaremaa maakorralduse seaduseelnõu Riigikogule

esitaks. Kunni Saaremaa maakorraldus-seaduse wastuwõtmiseni peab Riigikogu soowitawaks maahindamistöid Saaremaal mitte ette wõtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastuwõetud.

Aruandja K. Kornel (loeb):

22.

Riigikogu awaldab soowi, et neil ametaladel, kus ametnikkudel kokkupuutumine rahwaga, wõimalikult ametisse wõetakse riigikeelt mõistwaid ametnikka.

Juhataja K. Wirma: Sõna on rkl. Johanson'il hääletamise motiivide kohta.

L. Johanson (sd.): Kuna iseenesest mõistetaw on, et niisugustel ametaladel tarwilik peaks olema riigikeele mõistmine. Siin on aga sõna „wõimalikult“, mis annab walitsusele ka teisiti toimetamise õiguse ja sellepärast ei saa meie soowiawalduse poolt hääletada.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

(**Aruandja K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega järgmised soowiawaldused):

23.

Riigikogu awaldab soowi, et elukorterite ehitamiseks antaks odawamate hindadega ja kergematel tingimistel maad ja metsamaterjaali.

24.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus wõtaks kaalumise alla riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 2 ärakaotamise küsimuse.

25.

Riigikogu awaldab soowi, et Narwa tolliwalitsuse koosseis wähendatakse 25% wõrra.

26.

Riigikogu awaldab soowi, et sõjawäe warustuswalitsuse mehaanika töökojad

wõimalikult lähemal ajal oma põhikirja saaks, mille järele need teiste riiklikkude (põlewkiwitööstus, turbatööstus jne.) eeskujul kommertsalusele üle wiidaks.

27.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus lähemal ajal esitaks Riigikogule seaduseelnõu wabadusristide wäljaandmise lõpetamise üle.

28.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus esineks lähemal ajal Riigikogule waimuhaigete rawitsusasutuse „Seewald'i“ riigi kätte wõtmise seaduseelnõuga.

29.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus esineks lähemal ajal Riigikogule „Jamejala“ waimuhaigemaja riigi kätte wõtmise seaduseelnõuga.

30.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kaalumisele wõtaks välisesituste wõrgu ümber korraldamise selles sihis, et üksikute täiswoliliste esitajate kaudu oleks esitatud rohkem riike ja et wastawad kawad saaksid Riigikogule esitatud wõimalikult juba ühes 1925 a. eelarwega.

31.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus wõimalikult warsti esineks Saaremaa lapitalude ümberkruntimise seaduseelnõuga, milles ka kohalikkude wabadikukohtade küsimus lahendada tuleb.

32.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus lähemal ajal Riigikogule esitaks seaduseelnõu, mis lahendaks wabadikkude (popside) küsimuse täies ulatuses.

Aruandja K. Kornel (loeb):

33.

Silmas pidades, et läinud aastal Riigikogu eelarwe-komisjoni pleenumis wastuwõetud soowiawaldus, — et wanade renditalude hoonete ja metsade wahekord riigiga 1923 a. jooksul lahendataks — 1923 a. kestes täitmist pole leidnud, awaldab Riigikogu uuesti soowi, et tähendatud küsimus 1924 a. kestes lahendataks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

(Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega järgmised soowiawaldused):

34.

Riigikogu awaldab soowi, et põllutöoministerium kiires korras läbi wiiks endistele mõisatöolistele antud maatükkide lõpuliku planeerimise ja sõlmiks nende ning teiste käsitöökohtade waldajaiga vähemalt 6-aastased rendilepingud, et sel teel kõigi nimetatud kohtade rentnikuile wõimaldada asunikkuudele antawat ehituslaenu saada.

35.

Riigikogu awaldab soowi, et wõimalikult kõigi põllumajandusliikude koolide juures, seal, kus selleks põllumajanduslikud eeltingimised olemas, tuleks ellu kutsuda ühispiimatalitused.

36.

Riigikogu awaldab soowi, et põllutöoministerium astuks samme Põhja-Eesti põllutöökeskkooli riigi kätte ülewõtmise wõimaldamiseks.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

37.

Riigikogu awaldab soowi, et a) põllutöoministeriumi maakorralduse peawalitsuse arwepidamine korraldataks nõnda, et ta annaks täpsema ülewaate sissetulekutest rentidest, b) korraldataks lõpulikult wahekorrad suurmaapidajaist rentnikkudega, nendega sõlmides kindlad korralikud rendilepingud ning selgitades nende kahjude suuruse, mis riik ebamääraste wahekordade tagajärjel on kannatanud ja c) algataks nende ametnikkude wastutuselewõtmise, kelle lohakuse ja kuritahtluse tagajärjel riik ülaltähendatud kahjusaamised on kandnud.

Juhataja **K. Wirma**: Selle kohta on härra põllutöoministri poolt esitatud parandus-ettepanek: wälja jätta teine pool alates sõnadest: „ning selgitades nende kahjude suuruse, mis riik ebamääraste wahekordade tagajärjel on kannatanud ja c) algataks nende ametnikkude wastutusele wõtmise, kelle lohakuse ja

kuritahtluse tagajärjel riik ülaltähendatud kahjusaamised on kandnud.“

Hääletamisele tuleb enne härra põllutöoministri poolt tehtud parandus. Siis, kui parandus on otsustatud, tuleb soowiawaldus ise hääletamisele. Panen põllutöoministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada, palun uuesti. (Hääletatakse.) Lõpuosa wäljajätmise poolt on 25 häält, wastu — 17, sellega on otsustatud soowiawalduse lõpuosa wälja jätta.

Panen soowiawalduse ülejäänud osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus parandatud kujul wastu wõetud.

(Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega järgmised soowiawaldused):

38.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus lähemal ajal esineks Riigikogule Petseri gümnaasiumi majaanitamiseks krediidi määramise eelnõuga, milles oleks ette nähtud selle koolimaja ehitamiseks tarwisminew summa täies ulatuses.

39.

Silmas pidades Läänemaa keskkooli äärmiselt wiletsat seisukorda awaldab Riigikogu soowi, et haridusministerium tulewikus eestkätt Läänemaa keskkoolidewõrgu teostamise käsile wõtaks.

40.

Riigikogu awaldab soowi, et põllutöoministerium erilist tähepanu pööraks kalaasjanduse edendamise ja kalameeste toetamise peale.

41.

Riigikogu awaldab soowi, et metsaülematele ja teistele riigi- ning omawalitsuse ametnikkudele kasutamiseks antud maade küsimus rewideerimisele wõetaks.

42.

Riigikogu awaldab soowi, et metsade peawalitsuse ja temale alluwate asutuste koosseisusid vähendatakse 25% wõrra.

43.

Riigikogu awaldab soowi, et riigistatud mõisade hooned saaks käesolewa

aasta jooksul ära hinnatud, kusjuures kindlasti silmas tuleb pidada, et hoonete hindamine sünniks väikemajapidamise seisukohast waadatuna ja igatepidi arwesse oleks wõetud hoonete otstarbekohasus nende hinna määramisel ja hindamise määrused sellekohaselt täiendatud saaks.

44.

Riigikogu awaldab soowi, et metsade peawalitsuse koosseisude kokkutõmbamise kui ka asjaajamise lihtsustamise mõttes tuleb maakonna metsaülemate instituut ära kaotada.

A r u a n d j a **K. Kornel** (loeb):

45.

Riigikogu awaldab soowi, et põllutööministeerium lähemal ajal endiste kroonu metsawahtide kohtade (wakutalude) küsimuse lahendamisele wõtaks.

J u h a t a j a **K. Wirma**: Sõna on rkl. Martinson'il hääletamise motiivide kohta.

M. Martinson (põl.): Wahepeal on teatawaks saanud, et see soowiawaldus kitsaks jääb neis piirides, nagu tema eelarwe-komisjoni poolt wastu on wõetud. Nagu teada, on peale 1. maid üks osa nendest kroonu metsawahi kohtadest määratud planeerimisele, ka renditakse nendest kohtadest osasid eriti wälja. Ajalooliselt on aga teada, et endised kroonu metsawahtide kohad samal õiguslikul alusel seisawad, kui kõik endised kroonuwalla taludki. Kroonuwalla talude asutamine algas 17. aastasajal. Selleks anti kroonu metsarägastikkudest perekondadele metsamaad asumiseks, kuhu neil omal jõul elama tuli asuda. 1804 aastal asutati Eesti ja Liwi kubermangudes metsajärelwaataja amet. Metsajärelwaataja kohused pandi nende kroonu metsa maa-alale asutatud talude peale, missugused asusid teede piirkonnas. Ametikohused seisid selajal peaasjalikult selles, et järele walwata, et mõisawallad kroonumetsi ei warastaks ja neid teesid mööda ära ei weaks. Kõik kroonuwalla talud maksid oma talude maksu teoorjusega. Metsajärelwaatajate talud aga wabastati ametipidamise tasuks teoorjusest. Ehitus- kui ka küttepuud anti siis kõigile kroonuwalla taludele kroonumetsast prii, samuti ka metsajärelwaatajale.

18. aastasaja algupoolel, mil kroonuwalla talude asutamine rohkenes, selle jä-

reldusel metsad käidawamate teede äärest aga wähenesid, wiidi neist kohtadest metsajärelwaataja amet edasi teiste talude peale, missugused rohkem metsade piirkonnas asusid. Need talud, mis metsawalwe kohustusest wabanesid, hakkasid siis ka teoorjust tegema, kuna need talud, kuhu see amet edasi wiidi, omakorda teoorjusest wabastati. Nii kestis kunni 1869 a., mil teoorjus lõpetati ja kroonuwalla talusid päriks müüma hakati. Metsajärelwaataja ametit pidajatelt taludeomanikkudelt aga rahas ostumaksu ei nõutud. Neile arwati ilma tasuta ametipidamise kohuste täitmine talu ostumaksuks. 1905. a. tunnistati kõik kroonuwalla talud priiks ostetuks ja see otsus tunnistati ka metsajärelwaatajate talude kohta makswaks. Nii näeme, et metsajärelwaatajate kohad kõigi endiste kroonuwalla taludega ühesugusel õiguslikul alusel seisawad. Et ka nende talude päralt olewaid hooned riigi omaks ei saa tunnistada, selgub järgmisest:

1869 a. anti wälja uus metsaseadus, mille järele metsajärelwaataja asemele metsawahiamet loodi. Kõigile metsawahitidele pidi selle seaduse järele kroonu kulul ülesharitud maad antama ja samuti ka hooned ehitatama. Et aga metsawahiamet suurelt osalt endiste metsajärelwaatajate peale jäi, kes oma taludes elasid, siis pidi neile korteriraha maksetama 18 rbl. aastas, missugune hiljemalt 36 rbl. peale kõrgendati. Seda korteriraha ei makstud neile aga wälja, waid anti selle eest hoonete parandamiseks ehitusmaterjali. Nii ei saa siis tõendada, et endised metsawahid kroonu poolt antud materjalidega oma hooned on ehitanud ja sellepärast need nüüd riigi omad on.

Nii on endiste kroonu metsajärelwaatajate talude kui ka seal olewate hoonete peale nende kauaaegsetel pidajatel wõi nende järeltulijatel samasugune õigus, kui kõigil kroonuwalla talupidajatel see on.

Sellepärast teen mina laiendus-ettepaneku seda soowiawaldust järgmiselt laiendada: „Niikaua, kui endiste kroonu metsawahitide talude küsimus seadusandlikul teel lahendatud ei ole, nende talude planeerimine kui ka osaline edasirentimine seisma panna, ning need talud nende endistele pidajatele pidamiseks edasi jätta.“

J u h a t a j a **K. Wirma**: Mingisuguseid parandus-ettepanekuid ei saa mina wastu wõtta, mina saan ainult hääletada. Asun soowiawalduse hääletamisele. (H ä ä -

letatakse.) (Hüüded: Missugust soowiawaldust hääletatakse?) Kuna ei teata, missugune soowiawaldus hääletamisel, palun weel kord soowiawaldus ette kanda.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

45.

Riigikogu awaldab soowi, et põllutöoministeerium lähemal ajal endiste kroonu metsawahtide kohtade (wakutalude) küsimuse lahendamisele wõtaks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

46.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus wõtaks kaalumise alla kohtunikkude palkade kõrgendamise küsimuse.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Johanson'il hääletamise motiivide kohta.

L. Johanson (sd.): Loomulik oleks, et Wabariigi Walitsus wõtaks kaalumisele kõigi ametnikkude palgakõrgendamise, kuid ei ole mingit põhjendust erandit teha kohtunikkude tarwis. Sellepärast ei saa mitte sarnase soowiawalduse poolt hääletada, kus üks liik wälja tõstatakse, kellel mitte rohkem kohustusi ei ole nendest, kes täiesti kõrwale jäetakse.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

47.

Riigikogu awaldab soowi, et Hiiu- maale saaks iseseisew rahukohtuniku koht juurde asutatud, kusjuures tema peale ka kohtu-uuriija kohused saaks pandud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

48.

Riigikogu awaldab soowi, et riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 3 lit. d alla saaks arwatud ka wangi-

majadeülemad, nende abid ja wangiwahid ning wangisaatjad.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Johanson'il hääletamise motiivide kohta.

L. Johanson (sd.) kohalt: See soowiawaldus on hiljaks jäänud: Wabariigi Walitsus on sellekohase seaduseelnõu esitanud. Eelnõu on praegu rahaasjanduse komisjonis.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

49.

Riigikogu awaldab soowi, et Harku kolonii uutal alustel ümber korraldataks, eraldades kurikalduwustega laste parandus- ja kaswatusasutuse alaealiste kurjategijate wangimajast ning andes kumbagile osakonnale selle ülesannetele wastaw korraldus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

50.

Riigikogu awaldab soowi, et kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna liigete wakantkohtadele kõige lähemal ajal katsutaks leida wastawad jõud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

51.

Riigikogu awaldab soowi, et kiiremas korras lõpule wiidaks likwideerimisel olewate ja likwideeritud asutuste asjade korraldamine (riigiwaranduste likwideerimise osakond, toitlusministeerium, kütteenete komitee, kaubaagentuur).

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

52.

Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus hoolitseks korraliku laewa-

ühenduse alalhoidmise eest saarte ja man-
nermaa wahel.

Juhataja **K. Wirma**: Selle soowi-
awalduse kohta on rkl. Jõeäär'i poolt
ette pandud täiendus: lõppu juurde lisada
sõnad: „ja et selleks tarwiliku uue laewa
ehitamine antaks tööpuuduse all kannata-
watele kodumaa tehastele.“

Hääletamisele tuleb enne parandus ja
siis soowiawaldus. (Hääletatakse.)
Nähtawa enamusega on paran-
dus wastu wõetud. Hääletamisele
tuleb soowiawaldus parandatud kujul.
(Hääletatakse.) Nähtawa ena-
musega on soowiawaldus was-
tu wõetud.

(Aruandja **K. Kornel** kannab
ette ja eraldi hääletamisel
wõetakse wastu nähtawa ena-
musega järgmised soowiawal-
dused):

53.

Riigikogu awaldab soowi, et raudtee-
ametnikkudele sõiduks eriwagonid (sa-
longwagonid) tarwitada ei antaks.

54.

Riigikogu awaldab soowi, et maalas-
wad telefoni keskjaamad, mille lahtioleku
aega käesolewa aasta algul märksa lü-
hendati ja seega ülemaalist rahulolematust
esile kutsuti, peaksid endise aja, kui ka
endise tariifi järele kunni kella 10 õhtul
lahti olema.

Aruandja **K. Kornel** (kannab
ette O. Gustawson'i soowiawal-
duse):

55.

Riigikogu awaldab soowi, et Waba-
riigi Walitsus kõige kiiremas korras esi-
taks Riigikogule „riigiametnikkude ja
-teenijate palgaseaduse muutmise sea-
duse“ eelnõu, mis eestkätt ümber korral-
daks alamate ja keskmiste palgaastmete
palganormid ja tõstaks neid wastawalt
praegusele elatismiinumile.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Nähtawa enamusega
on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab
ette L. Raudkeppi soowiawal-
duse):

56.

Riigikogu awaldab soowi, et haridus-
ministeerium kõige lähemas tulewikus

hoolitseks keskkooli usuõpetajate täieliku
pedagoogilise ja metoodilise ettevalmis-
tuse eest ülikooli usuteaduskonnas.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Mul on raske otsustada.
Palun uuesti. (Hääletatakse.) Poolt
on antud 15 häält, wastu 21 häält, —
seega on soowiawaldus tagasi
lükatud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab
ette L. Raudkeppi soowiawal-
duse):

57.

Riigikogu awaldab soowi, et haridus-
ministeerium kindlate nõudmiste, korral-
duste ja wastawa kontrolliga koolipidude
tasapinda tõstaks kõrgusele, mis tõsikul-
tuurse rahwa kõlblistele ja esteetilistele
nõuetele ning õigetele kaswatusideaalidele
wastaks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Nähtawa enamusega
on soowiawaldus tagasi lüka-
tud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab
ette J. Lattik'u soowiawalduse):

58.

Riigikogu awaldab soowi, et haridus-
ministeerium koolide töökawa kõige lähe-
mal ajal uuesti läbi waataks ja rewideeriks,
õppekawa ja tundide arwu vähendaks ja
uue töökawa maksma paneks, mis oleks
ühtlasem, otstarbekohasem ja ei oleks nii
koormatud, kui praegune on.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Nähtawa enamusega
on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab
ette A. Luuri soowiawalduse):

59.

Riigikogu awaldab soowi, et garniso-
nide meelelahutuse ja hariduskommisjo-
nid, sõdurite waimlise tasapinna tõstmise
eest hoolt kandes, wõimalikult keelduksid
sõdurid wiimast lõbustuskohtadesse, kus
alkoholiliste jookidega kaubeldakse.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Mul on raske otsustada. Pa-
lun uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on
antud 10 häält, wastu 25 häält, seega
on soowiawaldus tagasi lüka-
tud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab ette Th. Tallmeister'i soovialduse):

60.

Riigikogu peab tarwilikuks, et sõjawäeteenistuses ka sõdurite waimlise ja kõlblise arenemise eest hoolt kantaks ja awaldab soowi, et sõjaminister selleks kindla kawa wälja töötaks ja kui otstarbe seda nõuab, wastawate ametite loomiseks ja nende tegewuskawa äramääramiseks sellekohase seaduseelnõuga esineb.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab ette J. Teetsow'i soovialduse):

61.

Riigikogu awaldab soowi, et riiklikud maaparanduse tööd saaksid Saaremaal esimeses järjekorras ette wõetud ja läbi wiidud, kus see sellepärast hädatarwilik, et seal on kõlbulikust maast kõige suurem puudus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab ette H. Anniko soovialduse teedeministeeriumi kohta):

62.

Riigikogu awaldab soowi, et I ptk. § 73 üleswõetud teede, sildade ja parwede

korrashoiu 76 miljonit mrk., summast tuleks 15 miljonit mrk. eriti Risti—Wirtsu maantee parandamiseks määrata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada. Palun uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on antud 12 häält, wastu 26 häält, seega on soowiawaldus tagasi lükatud.

Aruandja **K. Kornel** (kannab ette K. Korneli soovialduse):

63.

Riigikogu awaldab soowi — Wabariigi Walitsus esitagu Riigikogule kaubalaewastiku wäljaarendamise kawa, wõimaldades laewaehitajatele hädatarwilikku laenu.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on soowiawaldus tagasi lükatud.

Siis on teatada, et rkl. Luur on oma soovialduse Narwa teatritele toetuse jaotamise asjus tagasi wõtnud. Ja samuti langeb ära ka rkl. Tallmeister'i soovialdus sõjawäeõpetajate asjus, mis oli seotud sõjawäe waimulikkude palkadeks ettepanud krediidiga, kuna see Riigikogu poolt wastu wõetud ei saanud.

Seega on kõik soovialdused hääletatud.

Päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **O. Köster**.